

Briselē, 16.4.2024.
COM(2024) 173 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI,
PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN
REĢIONU KOMITEJAI**

2024. gada ziņojums par stāvokli Šengenas zonā

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI
2024. GADA ZIŅOJUMS PAR STĀVOKLI ŠENGENAS ZONĀ**

2023. gadā, saskaroties ar mainīgo ģeopolitisko situāciju, Šengenas zona bez iekšējās robežkontroles (“Šengenas zona”) turpināja izrādīt noturību, lai gan to joprojām ietekmē savstarpēji saistītas problēmas. 2024. gada ziņojumā par stāvokli Šengenas zonā ir apkopoti svarīgākie notikumi, kas notikuši pēdējā gada laikā, un sniegts visaptverošs pārskats par stāvokli Šengenas zonā. Tas atspoguļo galvenās iniciatīvas, kas ietvertas pašreizējās Komisijas pilnvarās stiprināt Šengenas sistēmu.

Pamatojoties uz 2023. gadā veiktajām Šengenas zonas izvērtēšanas un uzraudzības darbībām, ziņojumā ir apzinātas arī prioritārās jomas, kurās vajadzīgs politisks un praktisks stimuls, un uzsvērtas jomas, kurās Šengenas noteikumi ir jāpiemēro labāk. Gandrīz 40 gadus pēc Šengenas nolīguma parakstīšanas augsts pārrobežu sadarbības līmenis vēl aizvien ir tikpat svarīgs kā vienmēr, lai Šengenas zona arī turpmāk varētu veicināt ES ekonomikas konkurētspēju un padarīt dzīvi vieglāku un drošāku iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

Šis ziņojums¹, ar kuru aizsāk 2024.–2025. gada Šengenas ciklu, ir pamats politisku lēmumu pieņemšanai un turpmākiem pasākumiem gan Eiropas, gan valstu līmenī. Lai atvieglotu Šengenas zonas prioritāro darbību īstenošanu, Komisija līdztekus šim ziņojumam ir nākusi klajā ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par Šengenas zonu un aicina Padomi to pieņemt gaidāmajā Šengenas padomes sanāksmē 2024. gada jūnijā.

Konkrēti, panāktās vienošanās par tiesisko regulējumu, vēsturiskie pasākumi, kas veikti, lai pabeigtu Šengenas zonas izveidi, un Šengenas pārvaldības konsolidācija ir pamatelementi, ar kuru palīdzību pāriet no pastāvīga krīzes stāvokļa uz gatavību, noturību un kolektīvu reakciju, tādējādi iezīmējot pagrieziena punktu mūsu kopīgajos centienos pārvaldīt Šengenas zonu.

---

¹ 2024. gada ziņojumā par stāvokli Šengenas zonā tiek aplūkots Komisijas juridiskais pienākums sniegt ziņojumus saskaņā ar Padomes Regulas 922/2022 25. pantu un Šengenas Robežu kodeksa 33. pantu.

1. MŪSU SAISTĪBU IZPILDE SPĒCĪGĀKAI ŠENGENAS ZONAI

Pēc gandrīz četrdesmit gadu ilgas sadarbības Šengena ir kļuvusi par pasaulē lielāko brīvas ceļošanas zonu. Izveidojot teritoriju bez iekšējās robežkontroles ar kopīgu ārējo robežu, ES dalībvalstis ir vērienīgi vienojušās uzņemt **kopīgu atbildību** sistēmā, kurā vienas valsts rīcība pārsniedz tās nacionālās intereses un ietekmē visas Šengenas zonas dalībvalstis.

Pastiprināts tiesiskais regulējums

Nesenās krīzes ir parādījušas, cik svarīgi ir stiprināt Šengenas zonas noturību. Kļuva arvien skaidrāks, ka labi funkcionējošai Šengenas zonai ir vajadzīgs pastiprināts kopīgs tiesiskais regulējums, lai mazinātu pastāvīgas krīzes sajūtu un atteiktos no vienpusējām un nekoordinētām darbībām, kas galvenokārt izriet no rezultatīvu kopīgu instrumentu trūkuma. Pildot mūsu apņemšanos izveidot spēcīgu un nākotnes prasībām atbilstošu Šengenas zonu, nolīgumi par jauniem tiesību aktiem paver jaunu lappusi Šengenas zonas vēsturē, lai saglabātu tās integritāti.

Politiskā vienošanās par pārskatīto **Šengenas Robežu kodeksu** aizsargās Šengenas zonas svarīgāko aspektu — iekšējās robežkontroles neesību. Papildu aizsardzības pasākumiem un jaunajiem pasākumiem — arī pārsūtīšanas procedūrai sekundārās kustības mazināšanai — būtu jāļauj dalībvalstīm rezultatīvi risināt savas drošības un migrācijas problēmas, izmantojot pastiprinātu pārrobežu sadarbību, pamatojoties uz Komisijas 2023. gada ieteikumu² par sadarbību Šengenas zonā. Jaunie noteikumi arī veicinās ES koordināciju, nodrošinās paredzamību un uzlabos pieejamo instrumentu kopumu, lai rezultatīvi reaģētu uz problēmām pie ES ārējām robežām, jo īpaši sabiedrības veselības apdraudējumu³ gadījumos un situācijās, kad migranti tiek izmantoti politiskiem mērķiem.

Turklāt tika panākts progress ārējās gaisa telpas robežu aizsardzībā, vienlaikus veicinot arī ātrāku gaisa satiksmi, ar politisku vienošanos par divām regulām, kuru mērķis ir uzlabot **iepriekšējās pasažieru informācijas (IPI)** izmantošanu. Tiesībaizsardzības iestādes pirmo reizi varēs iegūt šo informāciju par atsevišķiem ES iekšējiem lidojumiem.

Turklāt nozīmīgs sasniegums bija politiskās vienošanās panākšana par **Migrācijas un patvēruma paktu** 2023. gada decembrī — arī tas būtiski atbalstīs un stiprinās Šengenas zonas sekmīgu darbību. Jo īpaši jaunā Skrīninga regula pēc tās pieņemšanas nodrošinās vienotus noteikumus, lai stiprinātu ārējās robežas un palielinātu drošību Šengenas zonā tādā veidā, kas nodrošina pamattiesību pilnīgu ievērošanu. Iepriekš minētais pakts arī uzlabos patvēruma un atgriešanas procedūru rezultativitāti un tādējādi ierobežos neatļautu sekundāro kustību Šengenas zonā.

Attiecībā uz informācijas apmaiņu starp tiesībaizsardzības iestādēm — 2023. gada maijā

---

² C(2023) 8139 final.

³ Piemēram, kā tas bija saistībā ar Covid-19 pandēmiju, Padome ir pilnvarota noteikt ES mēroga pagaidu ceļošanas ierobežojumus gadījumos, kad pastāv plaši izplatīti draudi sabiedrības veselībai, vienlaikus pieļaujot atkāpes no ierobežojumiem konkrētām personu kategorijām, kuras uzskata par tādām, kas veic būtiskus ceļojumus.

pieņemtā **Direktīva par informācijas apmaiņu starp tiesībsardzības iestādēm**⁴ un 2024. gada februārī pieņemtā **Prīmes II regula**⁵ par datu automatizētu meklēšanu un apmaiņu policijas sadarbības nolūkā novērš informācijas trūkumu un veicina noziedzības novēršanu, atklāšanu un izmeklēšanu.

Turklāt tagad ir ieviesti stingrāki noteikumi brīvības, tiesiskuma un drošības telpas atbalstam, lai apkarotu divus galvenos pārrobežu noziedzības veidus. Pirmkārt, ar **grozīto Cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīvu**⁶ tiks ieviesti spēcīgāki instrumenti tiesībsardzības un tiesu iestādēm, lai izmeklētu jaunus cilvēku ekspluatācijas veidus un sauktu pie atbildības par tiem, kā arī aizsargātu cilvēku tirdzniecības upurus. Jaunie tiesību akti nodrošina labāku koordināciju starp cilvēku tirdzniecības apkarošanas un patvēruma iestādēm. Otrkārt, panāktā vienošanās par noteikumu atjaunināšanu attiecībā uz **šaujamoču nelikumīgu tirdzniecību importa un eksporta laikā**⁷ palīdzēs mazināt embargo apiešanas risku, eksportējot šaujamočus civilai lietošanai, un uzlabos kontroles attiecībā uz šādu šaujamoču importu no trešām valstīm.

Visbeidzot, joprojām ir jāturpina sarunas par tiesību aktu priekšlikumiem cīņai pret **migrantu kontrabandu**⁸. Pašreizējie gadu desmitiem vecie tiesību akti nenodrošina pareizos instrumentus, lai apkarotu šo aizvien pieaugošo noziedzības veidu, un ir jāstiprina sadarbība ES līmenī un ar dalībvalstīm. Tie ietver priekšlikumu regulai par policijas sadarbības uzlabošanu saistībā ar migrantu kontrabandas un cilvēku tirdzniecības novēršanu, atklāšanu un izmeklēšanu, kā arī par Eiropola atbalsta uzlabošanu šādu noziegumu novēršanā un apkarošanā⁹.

---

⁴Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/977 (2023. gada 10. maijs) par informācijas apmaiņu starp dalībvalstu tiesībsardzības iestādēm un ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2006/960/TI (OV L 134, 22.5.2023., 1. lpp.).

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/982 (2024. gada 13. marts) par datu automatizētu meklēšanu un apmaiņu policijas sadarbībai un ar ko groza Padomes Lēmumus 2008/615/TI un 2008/616/TI un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1726, (ES) 2019/817 un (ES) 2019/818 (Prīme II regula) (OV L 134, 2024/982, 5.4.2024.).

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/36/ES (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI (OV L 101, 15.4.2011., 1.–11. lpp.).

⁷ Priekšlikums — Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par šaujamoču, to būtisku sastāvdaļu un municijas importa, eksporta un tranzīta pasākumiem un ar kuru īsteno 10. pantu Apvienoto Nāciju Organizācijas Protokolā par šaujamoču, to detaļu, sastāvdaļu un municijas nelikumīgu ražošanu un tirdzniecību, kas pievienots Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību (ANO Šaujamoču protokols) (pārstrādāta redakcija) (COM(2022) 480 final).

⁸ COM (2023) 754 un COM (2023) 755.

⁹ COM (2023) 754.

Ceļā uz pastiprinātā regulējuma savlaicīgu īstenošanu

Atjauninātais tiesiskais regulējums, kas ir Šengenas zonas darbības pamatā, liecina par spēcīgu Savienību, kas sniedz labumu tās pilsoņiem. Pēc tiesību aktu paketes oficiālās pieņemšanas tās īstenošanai būs izšķiroša nozīme, lai turpmākajos gados uzturētu spēcīgu Šengenas zonu. Komisija cieši koordinēs un uzraudzīs šo posmu. Mūsu kopīgais pienākums ir nodrošināt ātru, saskaņotu un konsekventu īstenošanu, jo īpaši tālāk aprakstītajos aspektos.

Pie ārējām robežām

- Lai nodrošinātu rezultatīvu **Skrīninga regulas** īstenošanu, katrai dalībvalstij būs jābūt resursu un spēju piešķiršanas process, tajā skaitā jāizveido neatkarīgs uzraudzības mehānisms.

Iekšējie pasākumi

- Pēc **Šengenas Robežu kodeksa** grozījumu pieņemšanas dalībvalstis, cieši sadarbojoties ar Šengenas koordinatoru, izmantos reģionālu pieeju, lai ieviestu jaunos pasākumus reģionos pie iekšējām robežām, tajā skaitā operatīvo kārtību pārsūtīšanas procedūras izmantošanai un pastiprinātu policijas sadarbību, lai pakāpeniski izbeigtu ilgstošu iekšējo robežkontroli.
- Līdz gada beigām visām dalībvalstīm būs jānodrošina, ka izraudzītais **vienotais kontaktpunkts**, kas ir centrālā struktūra, kura ir atbildīga par informācijas apmaiņas koordinēšanu un veicināšanu saskaņā ar Direktīvu par informācijas apmaiņu starp tiesībsardzības iestādēm, funkcionē un ka tā sastāvā ir attiecīgo tiesībsardzības iestāžu darbinieki, kas izmanto vienotu elektronisko lietu pārvaldības sistēmu.
- Saskaņā ar pārskatīto **Cilvēku tirdzniecības apkarotības direktīvu** dalībvalstīm ir jāgroza valsts krimināltiesības un jāformalizē savi nosūtīšanas mehānismi kā pirmais solis ceļā uz to, lai tiktu izveidots Eiropas mehānisms cietušo nosūtīšanai, kura mērķis ir apkarot cilvēku tirdzniecību.

Šengenas zonas izveides pabeigšana

Otrajā Šengenas ciklā Šengenas zonai pievienojās **Horvātija**. Pagājušajā gadā Horvātija uzņēma par aptuveni diviem miljoniem tūristu vairāk nekā 2022. gadā¹⁰, tādējādi veicinot valsts ekonomiku, jo tūrisms veido 20 % no Horvātijas iekšzemes kopprodukta (IKP). Horvātijas uzņemšana Šengenas zonā ir arī veicinājusi reģionālās sadarbības stiprināšanu ar kaimiņos esošo Ungāriju, Itāliju un Slovēniju. Laikposmā no 2023. gada decembra līdz 2024. gada februārim Horvātijai tika veikta pirmā periodiskā Šengenas izvērtēšana, kurā atklājās, ka ir pastiprināts operatīvais darbs, lai risinātu sekundārās kustības un pārrobežu noziedzīgo darbību problēmu, un ievērojami palielināts kopīgo patruļu skaits pie robežas ar Slovēniju¹¹. Tomēr migrācijas plūsmu novirzīšana Rietumbalkānu maršrutā un neatbilstīgas

¹⁰ Horvātijas Nacionālā tūrisma pārvalde: "CROATIA VISITED BY 20.6 MILLION TOURISTS IN 2023," paziņojums preseī, 03.01.2024.: <https://www.htz.hr/en-GB/press/press-releases/croatia-visited-206-million-tourists-2023>.

¹¹ Horvātijas un Slovēnijas kopīgo patruļu skaits palielinājās no 437 patruļām 2022. gadā līdz 864 patruļām 2023. gadā.

ieceļošanas gadījumu skaita pieaugums pie tās robežas ar Bosniju un Hercegovinu prasa pastiprināt centienus, lai kavētu kontrabandas tīklu darbību un vēl vairāk stiprinātu robežuzraudzības pasākumus.

Iezīmējot 2023.–2024. gada Šengenas cikla atskaites punktu, Padome 2023. gada decembrī pieņēma ilgi gaidīto lēmumu¹² par **Bulgārijas un Rumānijas** uzņemšanu Šengenas zonā. Tas ir rezultāts Bulgārijas un Rumānijas pastāvīgajam ieguldījumam pilnībā funkcionējošā Šengenas zonā, kā tas vairākkārt apliecināts¹³. Kopš 2024. gada 31. marta Bulgārija un Rumānija ir kļuvušas par jaunām Šengenas zonas dalībvalstīm, kas pilnībā piemēro Šengenas *acquis*. Pirmajā posmā tika atcelta kontrole pie iekšējām gaisa un jūras robežām.

Lai stiprinātu **ārējo robežu** aizsardzību kā Šengenas valstis, abas minētās dalībvalstis ir vienojušās ar Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūru (“*Frontex*”) palielināt pastāvīgā korpusa klātbūtni. Pēdējo mēnešu laikā aģentūra ir sākusi centienus trīskāršot pastāvīgā korpusa darbinieku izvietojumu pie Bulgārijas un Turcijas robežas un ir arī palielinājusi savu klātbūtni pie Bulgārijas un Rumānijas robežām ar Serbiju. Pastiprināta sadarbība saskaņā ar 2024. gada martā sāktu **sadarbības satvaru**¹⁴ jau sniedz pozitīvus rezultātus, un spējas pie ārējām robežām uzlabos arī Komisijas uzsāktā jaunā, īpašā finansēšanas darbība, kurai paredzēti 85 miljoni EUR. Lai sagatavotos turpmākai robežkontroles atcelšanai pie iekšējām sauszemes robežām, policijas sadarbība reģionā ir pastiprināta, izveidojot **reģionālās sadarbības iniciatīvu** saskaņā ar visa maršruta pieeju, kas ietver arī Austriju, Grieķiju, Ungāriju un Slovākiju. Pamatojoties uz kopīgu riska analīzi, mērķis ir izveidot kopīgu gada plānošanas mehānismu, kurā būtu izklāstītas konkrētas darbības. Šengenas koordinators turpinās atbalstīt šo iniciatīvu, ko rotācijas kārtībā koordinē iesaistītās dalībvalstis. Komisija turpinās sniegt visu nepieciešamo atbalstu Padomes prezidentvalstij, lai nodrošinātu, ka 2024. gadā var pieņemt lēmumu atcelt robežkontroli pie iekšējām sauszemes robežām.

Būtisks Šengenas integrācijas elements ir ātra informācijas apmaiņa, jo īpaši dalībvalstīs, kuras Šengenas *acquis* vēl nepiemēro pilnībā. Ņemot vērā **Kipras** ģeogrāfisko stāvokli, tās pievienošanās Šengenas Informācijas sistēmai 2023. gada jūlijā ir ievērojami pastiprinājusi drošību Eiropā¹⁵. 2024. gada februārī Kiprai sistēmā bija vairāk nekā 12 000 aktīvu brīdinājumu, un Kipras iestādes veica aptuveni 21 miljonu meklējumu, kā rezultātā tika identificēti drošības apdraudējumi, kas arī palīdzēja atrast aptuveni 30 pazudušas personas. 2023. gadā veiktā Šengenas izvērtēšana atklāja, ka sistēma ir labi integrēta robežu, migrācijas un tiesībaizsardzības procesos Kiprā, bet ka ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai pilnvērtīgi izmantotu visas pieejamās funkcijas. Ir veikti arī svarīgi pasākumi attiecībā uz **Īrijas** uzņemšanu Šengenas zonā saistībā ar tām Šengenas *acquis* daļām, kurās tā ir lūgusi piedalīties,

---

¹² Padomes Lēmums (ES) 2024/210 (2023. gada 30. decembris) par Šengenas *acquis* noteikumu pilnīgu piemērošanu Bulgārijas Republikā un Rumānijā.

¹³ 2023. gada novembrī Komisija, vienojoties ar Bulgāriju, koordinēja papildu un brīvprātīgu faktu vākšanas misiju. Šī papildu faktu vākšana sniedza jaunāko un papildu informāciju par to, kā Bulgārija īsteno Šengenas *acquis*, ņemot vērā abu iepriekšējo misiju rezultātus. Padomes dokuments 16090/23.

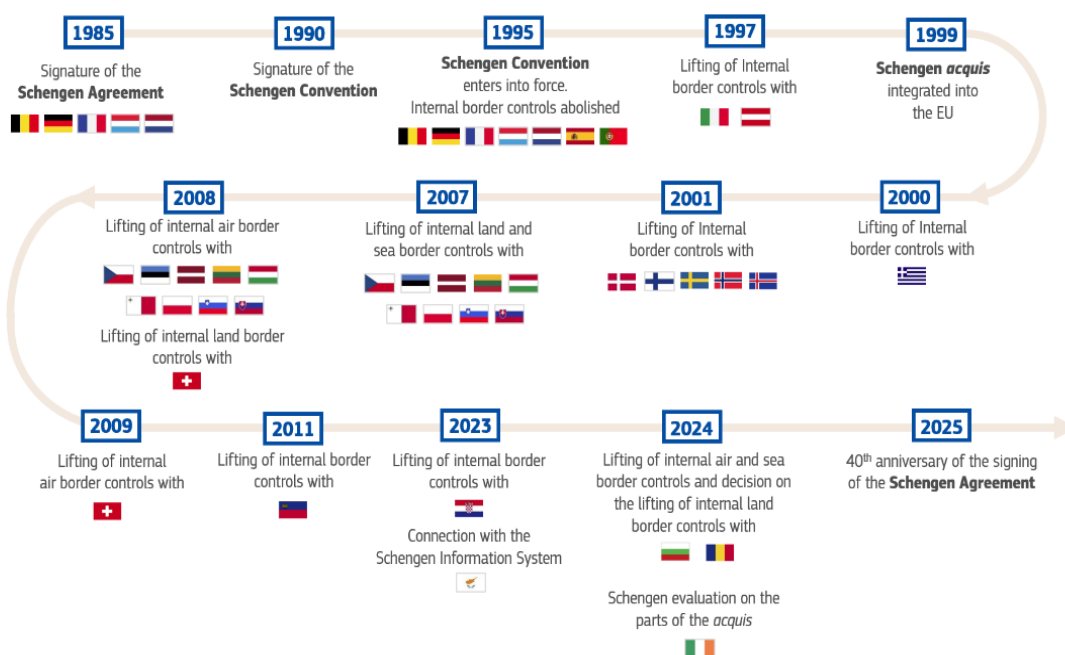
¹⁴ “Bulgārija un Rumānija stiprina sadarbību robežu un migrācijas pārvaldības jomā”, 2024. gada marts, pieejams vietnē https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1283.

¹⁵ Kopš Kipra ir pievienojusies Šengenas Informācijas sistēmai, pamatojoties uz Eiropas apcietināšanas orderi, ir apcietinātas aptuveni 20 meklētās personas, un aptuveni trīs ceturtdaļas no tām jau ir nodotas dalībvalstij, kura orderi ievietoja sistēmā.

tajā skaitā saistībā ar policijas sadarbību, Šengenas Informācijas sistēmu, tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, sadarbību narkotiku jomā un Šengenas Konvencijas 26. pantu. Šengenas izvērtējums par atlikušo *acquis*, kurā Īrija ir lūgusi piedalīties¹⁶, tiks pabeigts 2024. gada otrajā pusē.

Šengenas zonas paplašināšana

Plaša un vienota Šengenas zona ir stabilitātes un labklājības virzītājspēks visā kontinentā. Šīs Komisijas galvenā prioritāte ir bijusi Šengenas zonas izveides pabeigšana. Šo apņemšanos apliecina pirmā paplašināšanās vairāk nekā desmit gadu laikā, pievienojoties Horvātijai, un 2023. gadā pieņemtais lēmums par kontroles atcelšanu pie iekšējām gaisa un jūras robežām ar Bulgāriju un Rumāniju.

Turpmākie pasākumi

- Tagad Padomei ir jāpieņem galīgais lēmums un jānosaka piemērots datums pārbaužu atcelšanai pie **iekšējām sauszemes robežām ar Bulgāriju un Rumāniju**.
- Kad pašreizējā Šengenas izvērtēšanā apstiprināsies **Īrijas** gatavība īstenot tās *acquis* daļas, kurās tā ir lūgusi piedalīties, Padome varēs pieņemt vienprātīgu lēmumu.
- Pēc Šengenas izvērtējumu sagatavošanas par **Kipru** visās politikas jomās Komisija uzrauga progresu, kas panākts ieteikumu īstenošanā, un šajā saistībā veiks nepieciešamos pārbaudes apmeklējumus. Vienlaikus Komisija turpinās sadarboties ar Kipras iestādēm saistībā ar tās turpmāku integrāciju Šengenas zonā, ņemot vērā tās īpašos apstākļus.

2. CEĻĀ UZ INTEGRĒTU ŠENGENAS PĀRVALDĪBAS SISTĒMU

¹⁶ Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās, sadarbība narkotiku jomā un Šengenas Konvencijas 26. pants, kurā noteikti pienākumi pārvadātājiem, kas pārvadā trešo valstu valstspiederīgos, kuriem ir atteikta ieejošana.

Kā savā 2023. gada runā par stāvokli Savienībā uzsvēra Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, kopīgu problēmu risināšanai ir vajadzīga vienota rīcība¹⁷. Pēdējos gados Šengenas zona ir konsekventi pierādījusi, ka tā spēj nodrošināt augstu aizsardzības līmeni, izmantojot koordinētu Eiropas pieeju. 2023. gadā **Šengenas padome** tika pārveidota par platformu, kas ļautu koordinēt vienotu reakciju uz kopīgām problēmām, kas ietekmē Šengenas dalībvalstis un Šengenas zonu kopumā.

ES līmeņa politiskā koordinācija ar pastiprinātiem instrumentiem

Saskaņā ar Šengenas padomes 2023. gada jūnijā noteiktajām prioritātēm **Šengenas cikla** instrumenti ir pastiprināti, lai uzlabotu to risku un trūkumu savlaicīgu apzināšanu, kuri ietekmē Šengenas stabilitāti, un lai sekmētu augstāku īstenošanas līmeni. Šo kopīgo centienu rezultātā ir **nostiprinātas** Šengenas padomes **pilnvaras**, radot priekšnoteikumus rezultatīvākai kopīgai rīcībai.

Jo īpaši **Šengenas barometrs+**, kurā arvien vairāk tiek integrēti Šengenas izvērtējumu rezultāti, ir ļāvis labāk apzināt problēmas, uz kurām nepieciešama kopīga reakcija. Piemēram, atklātā informācija par to, ka bezvīzu režīma valstu valstspiederīgie ļaunprātīgi izmanto patvēruma sistēmu, palīdzēja pārskatīt vīzu režīma atcelšanas apturēšanas mehānismu, un gūtās atziņas par atgriešanas problēmām veicināja pašreizējo pārdomu procesu par to, kā palielināt ilgtspējīgas atgriešanas iedarbīgumu, veicinot Eiropas pieeju. Tāpat arī pirmā tematiskā izvērtējuma par narkotiku tirdzniecību rezultāti un konstatētie nopietnie trūkumi robežkontroles veikšanā ir bijuši par pamatu konkrētu korektīvu pasākumu ierosināšanai.

Nepilnību novēršana ES situācijas attēlā

Šengenas barometrs+ ir veicinājis ES situācijas attēla attīstību, apkopojot ES līmenī pieejamos datus un izlūkdatus. Tomēr **pieejamie dati vēl aizvien ir nepilnīgi un sadrumstaloti**, jo datu kvalitāte ir zema un visaptveroša analīze valstu un ES līmenī nav izstrādāta pietiekami.

2024.–2025. gada Šengenas ciklā Komisija ciešā sadarbībā ar tieslietu un iekšlietu aģentūrām un dalībvalstīm turpinās strādāt, lai iegūtu pilnīgākus un kvalitatīvākus datus un analīzi. Ir jāizveido neesošās saiknes starp saistītajiem datiem, kuru trūkums kavē robežu, migrācijas un drošības iestāžu lēmumu pieņemšanas spējas un rada drošības nepilnības. Turklāt Komisija aicina aģentūras pastiprināt transversālu jautājumu **kopīgu analīzi**, pamatojoties uz ciešāku informācijas apmaiņu starp tām un iekļaujot visu attiecīgo informāciju.

Lai risinātu šos uzdevumus, liela nozīme būs **pastiprinātām lielapjoma IT sistēmām**, kā arī jaunām sistēmām un sadarbības rīkiem. To savlaicīga īstenošana ir prioritāte. Tāpat ir jāpaaugrina darbs, lai ieviestu centrālu ziņošanas un statistikas repozitoriju, kas ļaus automātiski ģenerēt starpsistēmu statistikas datus un analītiskos pārskatus.

¹⁷Runa par stāvokli Savienībā, 2023. gada 13. septembris.

Valsts pārvaldība

Ilgspējīga daudzlīmeņu Šengenas pārvaldība ir atkarīga no **stabilām valsts līmeņa struktūrām dalībvalstīs**, kas garantē visu attiecīgo dalībnieku augsta līmeņa koordināciju un rezultatīvi veicina netraucētu mijiedarbību starp valstu un ES līmeņiem, lai nodrošinātu Šengenas arhitektūras konsekventu īstenošanu.

Valstu līmenī Šengenas izvērtējumos 2023. gadā tika konstatēts, ka saistībā ar Šengenas prasību ieviešanu praksē atšķiras gan koordinācijas struktūras, gan stratēģijas, gan administratīvās spējas. Kaut arī dažas dalībvalstis ir izveidojušas Šengenas pārvaldības koordinācijas struktūras un praksi, vairākās citās vēl aizvien trūkst centralizētas koordinējošās struktūras. Turklāt visām attiecīgajām jomām netiek piemērots vienots riska analīzes modelis¹⁸. Šie trūkumi neļauj dalībvalstīm izveidot holistisku valsts situācijas attēlu, un tas savukārt ierobežo to izpratni par vispārējām esošām un jaunām vajadzībām. Turklāt pašreizējā situācijas attēlā nav atzītas savstarpējās saiknes starp dažādiem jautājumiem, piemēram, pārrobežu noziedzību un robežu pārvaldību. Vairākās dalībvalstīs šie jautājumi tiek risināti nošķirti, tādējādi robežprocedūras aprobežojas tikai ar migrācijas pārvaldību.

Vājas valstu pārvaldības struktūras kavē **stratēģisko instrumentu un procesu** (jo īpaši valsts spēju attīstīšanas un situatīvās plānošanas) iedarbīgu īstenošanu. Tās arī kavē valstu un Eiropas stratēģiju rezultatīvu saskaņošanu, un tas savukārt ietekmē spēju rīkoties attiecībā uz Eiropas prioritātēm valstu līmenī. Visbeidzot, sadrumstalotība neļauj dalībvalstīm gūt labumu no ES iniciatīvām Šengenas padomē un veikt turpmākus pasākumus saistībā ar tām.

Pēc tam, kad Komisija 2023. gada martā pieņēma Eiropas integrētās robežu pārvaldības daudzgadu stratēģisko politiku, *Frontex* pārskatīja tehnisko un operatīvo stratēģiju un sniedza dalībvalstīm apmācību un tehnisko atbalstu savu nacionālo stratēģiju pārskatīšanai. Komisija drīzumā pārskatīs dalībvalstu iesniegtās atjauninātās stratēģijas, ņemot vērā rezultātus, kas gūti 2019. gadā veiktajā tematiskajā izvērtēšanā par Eiropas integrēto robežu pārvaldību. Līdzīga pieeja ir vajadzīga iekšējās drošības jomā, jo nesenie Šengenas izvērtējumi ir atklājuši, ka valstu iekšējās drošības stratēģijas ne vienmēr ir saskaņotas ar ES prioritātēm un ar iekšējo drošību saistītām stratēģijām.

Pastiprināta valstu pārvaldība pavērs ceļu augstākai Šengenas noteikumu īstenošanai, pateicoties lielākai līdzatbildībai un koordinācijai. Tiesību aktu kvalitāte ir atkarīga no to rezultatīvas īstenošanas, un svarīgs garants šajā ziņā ir Šengenas izvērtēšanas un uzraudzības mehānisms. Lai mazinātu plaisu starp operatīvo un politisko līmeni, Komisija 2023. gadā veica **jaunus visaptverošus Šengenas izvērtējumus**, kuru rezultātā tika sagatavoti ziņojumi par katru valsti atsevišķi. Saskaņā ar jaunajiem stratēģiskajiem ziņojumiem, kas atspoguļo sinerģiju starp visām Šengenas politikas jomām, Komisija kopā ar dalībvalstīm 2023. gadā izveidoja kopīgu un objektīvu metodiku **Šengenas rezultātu pārskatam**. Šengenas rezultātu pārskatā ir vizualizēts no Šengenas izvērtējumiem izrietošo ieteikumu īstenošanas līmenis. Ar to novērtē progresu, kas panākts pēc Šengenas izvērtējumu veikšanas. Šis visaptverošais un

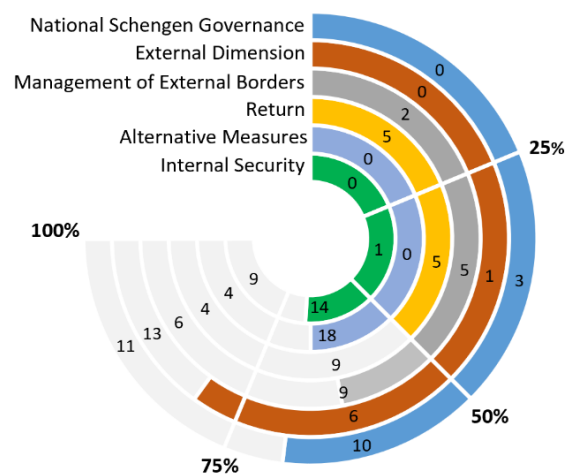
---

¹⁸ Saskaņā ar Kopīgo integrēto riska analīzes modeli (*CIRAM*).

integrētais pārskats¹⁹ ļauj apzināt īstenošanas nepilnības, uz kuru novēršanu dalībvalstīm jākoncentrē savi centieni.

Atsevišķajos 2024. gada Šengenas rezultātu apkopojumos atklājās, ka kopumā dalībvalstis ir produktīvi rīkojušās, lai īstenotu korektīvos pasākumus nolūkā īstenot ieteikumus, kas izriet no Šengenas izvērtējumiem, lai gan to īstenošana ir lēna. Īstenošanas līmenis vidēji svārstās no 48 % līdz 80 %, un lielākā daļa dalībvalstu pārsniegušas 50 % atzīmi. Progress sešās dažādās jomās, kas tiek mērītas rezultātu apkopojumā, ir atšķirīgs. Dažās jomās (piemēram, iekšējās drošības un policijas sadarbības jomā) dalībvalstīm ir līdzīgs īstenošanas līmenis, kas liecina par līdzīgām problēmām Šengenas noteikumu piemērošanā, un lielākajā daļā no tām īstenošanas līmenis šajā jomā ir robežās no 50 % līdz 75 %. Tomēr citās jomās, jo īpaši saistībā ar ārējo robežu pārvaldību un atgriešanu, korektīvo pasākumu īstenošana dažādās dalībvalstīs atšķiras, un daudzos gadījumos būtiski trūkumi vēl aizvien nav novērsti (sk. **1. pielikumu**).

Overall State of Implementation

Kopējais Šengenas rezultātu apkopojums — vidējais punktu skaits dalījumā pa Šengenas sistēmas galvenajām dimensijām²⁰

Saskaņā ar Šengenas izvērtēšanas un uzraudzības mehānisma jauno pieeju **Šengenas koordinators** kopā ar dalībvalstīm ir veicis turpmākus pasākumus, lai atbalstītu Šengenas prioritāšu īstenošanu, kā tas vizuāli atspoguļots Šengenas rezultātu apkopojumā. Tas palīdz

¹⁹ Šengenas izvērtējumu pirmā un otrā cikla rezultāti ir izkaisīti vairāk nekā divsimt ziņojumos, kuros sniegti vairāk nekā 5000 ieteikumu.

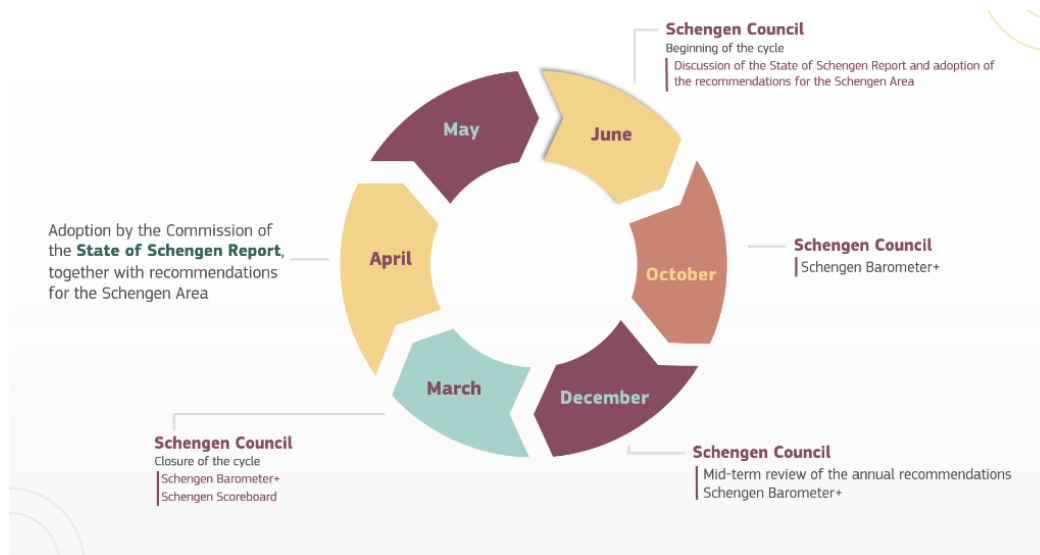
²⁰ Kopējā Šengenas rezultātu apkopojumā ir apkopoti un vizuāli atspoguļoti Šengenas izvērtējumos sniegto ieteikumu īstenošanas rezultāti visās Šengenas dalībvalstīs. Saskaņā ar metodiku, par kuru 2023. gada decembrī tika panākta vienošanās ar dalībvalstīm, kopējais apkopojums ir strukturēts sešās politikas dimensijās, no kurām katrā aplūkoti galvenie Šengenas zonas rezultatīvas darbības aspekti: valstu īstenošana Šengenas pārvaldība, ārējā dimensija, ārējo robežu pārvaldība, atgriešana, iekšējai robežkontrolei alternatīvi pasākumi un iekšējā drošība. Pamatojoties uz atsevišķajiem Šengenas rezultātu apkopojumiem, kuros dalībvalstīm piešķirti punkti par ieteikumu īstenošanas līmeni, vizualizācijā ir parādīts vidējais punktu skaits katrā dimensijā visās dalībvalstīs (attēlots ar krāsainiem stabīņiem) un parādīts, kā dalībvalstu punktu skaits katrā dimensijā ir sadalīts pa kvartilēm (norādīts ar dalībvalstu skaitu katrā kvartilē). Piemēram, dimensijai “Iekšējā drošība” kopējais rezultāts ir 68 %. Šajā dimensijā deviņas dalībvalstis ir ieguvušas 75 % vai labāku rezultātu, 14 dalībvalstu iegūtais līmenis ir robežās no 50 % līdz 74 %, savukārt vienas dalībvalsts vērtējums ir robežās no 25 % līdz 49 %.

stiprināt valsts pārvaldību, kā to apliecina nesenie Lietuvas, Somijas, Latvijas un Islandes apmeklējumi.

Šengenas 2024.–2025. gada cikls

Šengenas 2024.–2025. gada cikla laikā centieni būtu jāvērs uz to, lai, izmantojot pastiprinātas darba metodes, izveidotu stabilu pamatu Šengenas padomju izveidei. Prezidentvalsts Beļģijas izstrādātā pirmā Šengenas padomes darba programma ir svarīgs solis ceļā uz stabilāku Šengenas ciklu. Transversālie jautājumi, kas izriet no Šengenas izvērtēšanas mehānisma un ir norādīti jaunajos Šengenas izvērtēšanas ziņojumos par konkrētām valstīm, ir labāk jāintegrē padomes sanāksmju sagatavošanā un turpmākajos pasākumos.

Pamatojoties uz 2023. gadā panākto progresu Šengenas pārvaldības konsolidēšanā, šis mehānisms ir jāpastiprina, lai uzlabotu Šengenas zonas kopīgo prioritāšu noteikšanu un turpmākus pasākumus, palielinot visu dalībvalstu politisko līdzdalību un atbildību ES līmenī. Lai sasniegtu šo mērķi, 2024. gada ziņojumam par stāvokli Šengenas zonā ir pievienots **priekšlikums Padomes ieteikumam par Šengenas zonu 2024.–2025. gada Šengenas ciklam**. Šis strukturētais satvars palīdzēs dalībvalstīm papildināt savus individuālos centienus ar koordinētu un kopīgu rīcību ar Šengenas padomes starpniecību, kā arī veicinās ciešu progresa uzraudzību, lai nodrošinātu augstu Šengenas noteikumu īstenošanas līmeni. Tas maksimāli palielinās Šengenas cikla spēju panākt pārmaiņas gan ar individuālu, gan kolektīvu rīcību.

Turpmākie pasākumi:

- Komisijas priekšlikuma Padomes ieteikumam 2024.–2025. gadam pieņemšana Padomē un tā īstenošanas rezultatīva uzraudzība;
- ar Šengenas koordinatora atbalstu savlaicīgi veikti turpmāki pasākumi saistībā ar 2024. gada Šengenas rezultātu apkopojumu rezultātiem;
- Šengenas padomju rūpīga sagatavošana un turpmākie pasākumi, izmantojot pastiprinātas darba metodes un Šengenas cikla rīku optimizāciju;

- ņemot vērā tieslietu un iekšlietu aģentūru lielo nozīmi Šengenas cikla prioritāšu īstenošanā, Šengenas padomei būtu jāpastiprina savi politiskie norādījumi par operatīvajām darbībām, atbalstot dalībvalstis Šengenas prioritāšu īstenošanā un nodrošinot vajadzīgo sinerģiju.

Lai atbalstītu Šengenas zonas prioritāšu īstenošanu un ņemot vērā priekšlikumus, ko dalībvalstis iesniegušas apspriešanās procesā, 2025. gadā varētu veikt kādu no šīm **tematiskajām izvērtēšanām**:

1. tādu procesu un rīku novērtēšana, kas atbalsta **kopīgu situācijas apzināšanos** robežu, migrācijas un drošības jomā, pamatojoties uz uzlabotu informācijas pārvaldību, lai Šengenas zonu padarītu noturīgāku;
2. kopīgu risinājumu noteikšana, lai pārvarētu riskus, kas saistīti ar **identitātes un dokumentu viltošanu**;
3. spējas un procesi tādu **drošības risku** novēršanai, kas saistīti ar neatbilstīgu migrāciju, īpašu uzmanību pievēršot migrantu kontrabandas un teroristu iefiltrēšanās problēmām.

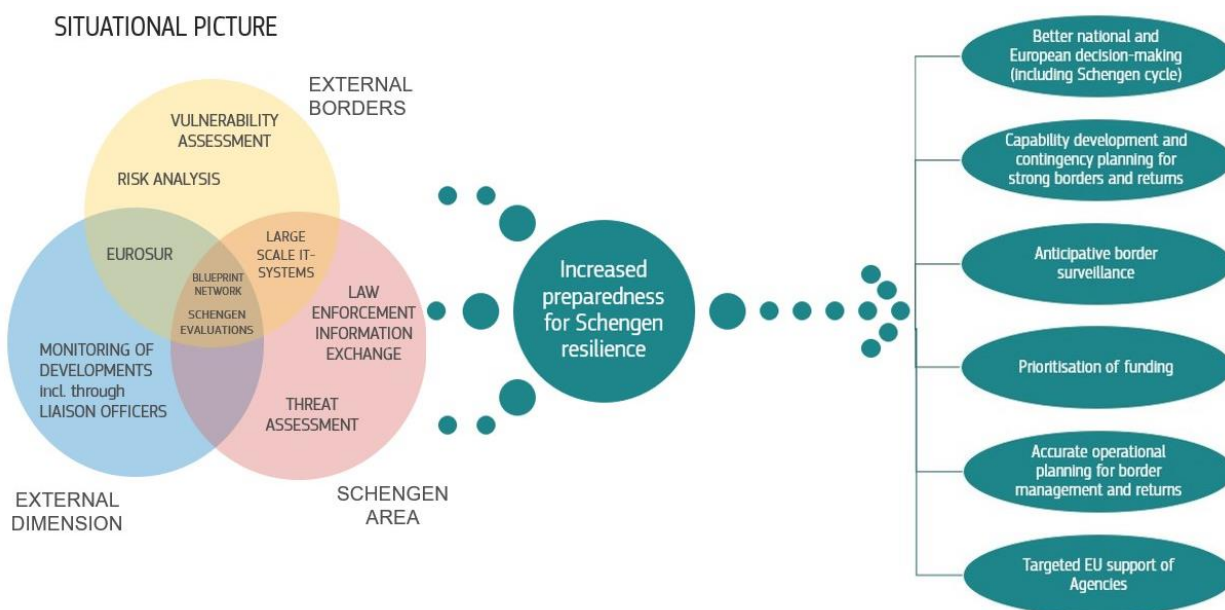
3. MŪSU GATAVĪBAS UZLABOŠANA NOTURĪGĀM ĀRĒJĀM ROBEŽĀM

Arī 2023. gadā **neatbilstīga migrācija** vēl aizvien bija izplatīta problēma, lai gan neatbilstīgas robežšķērsošanas gadījumu skaits veidoja tikai vienu piektdaļu no 2015. gada līmeņa. Kaut arī Rietumbalkānu maršrutā tika novērots ievērojams samazinājums, Itālijā, Kanāriju salās un Grieķijas salās bija īpaši liels jūru šķērsojušo ieceļotāju skaits. Spriedze tuvējās kaimiņvalstīs un ārpus tām apvienojumā ar sociālās, ekonomiskās un klimata nestabilitātes sekām, visticamāk, palielinās migrācijas spiedienu uz Šengenas zonu. Krievijas uzsāktais agresijas karš pret Ukrainu ir piespiedis miljoniem cilvēku meklēt patvērumu Eiropā, vēl vairāk noslogojot dalībvalstu resursus. Pie austrumu sauszemes robežas atkal tiek novērota Krievijas organizēta migrantu instrumentalizācija. Migrantu instrumentalizācija un citi hibrīddraudī — arī risks izjaukt kritiskās pārrobežu infrastruktūras noturību — var vēl vairāk ietekmēt dalībvalstu spēju uzturēt Šengenas zonu.

Turklāt pastāv nopietnas bažas par **pārrobežu noziedzību** un noziedznieku tīkliem, kas turpina izmantot dalībvalstu ārējās robežas cilvēku tirdzniecībai un migrantu kontrabandai.

Starptautiskā sadarbība globālo drošības apdraudējumu kontekstā ir svarīgāka nekā jebkad agrāk. Tā kā migrantu kontrabandas rezultātā jūrā iet bojā daudz cilvēku un Šengenas zonā pieaug ar kontrabandu saistīto neatļautas ieceļošanas un neatļautas kustības gadījumu skaits, Komisija 2023. gada novembrī izveidoja **Globālo aliansi migrantu kontrabandas apkarošanai**. Tās mērķis ir uzsākt jaunu posmu starptautiskajā sadarbībā, galveno uzmanību pievēršot migrantu kontrabandas novēršanai un reaģēšanai uz to, kā arī piedāvājot alternatīvas neatbilstīgai migrācijai, lai atturētu no migrantu kontrabandas.

Nemot vērā iepriekš minēto, Eiropadome 2023. gadā ir atkārtoti²¹ uzsvērusi, ka svarīga politiskā prioritāte ir visaptveroša un koordinēta pieeja ES sagatavotībai un reaģēšanai krīzes situācijās. Tas ir būtiski Šengenas zonas darbībai. Šengenas zonas situācijas attēla pamatā ir izlūkdati, kas savākti no dažādiem avotiem pie ārējām robežām, no trešām valstīm un Šengenas zonā. Ir jāoptimizē informācijas sniegšana un apmaiņa ar to, jāveic rūpīga un pamatīga riska analīze un savlaicīgi jāpielāgo operatīvā reakcija. Tas uzlabos Šengenas zonas gatavību rezultatīvi pārvaldīt kopīgās problēmas, padarot to noturīgāku, arī ar labāku saikni starp stratēģisko un operatīvo dimensiju.

Galvenie faktori, kas ietekmē ES situācijas attēlu un tā ietekmi uz Eiropas un valstu procesiem

ES izlūkdatu ainas ārējā dimensija — no reakcijas uz novēršanu

Lai ES spētu reaģēt uz arvien mainīgo globālo situāciju, ir nepieciešama pastāvīga modrība un jaspēj pielāgoties. Šengenas zonas noturība un gatavība ir atkarīga no izlūkdatu ainas, kuras pamatā ir padziļināta izpratne par globālām norisēm, apdraudējumiem un jaunām problēmām trešās valstīs. Būtiska nozīme jaunākās informācijas sniegšanā par norisēm un jaunām problēmām ir trešās valstīs izvietotajiem Eiropas un valstu **sadarbības koordinatoriem**. Tie vāc un analizē informāciju, un ar to apmainās, kā arī nodrošina informāciju dalībvalstīm valsts un kopīgu lēmumu pieņemšanai robežu pārvaldības, imigrācijas un drošības jautājumos. Tomēr Šengenas izvērtējumi 2023. gadā parādīja, ka dažas dalībvalstis efektīvi neizmanto izlūkošanas atbalstu, ko sniedz citu dalībvalstu izvietotas amatpersonas, kā rezultātā tām trūkst būtiskas informācijas. Tajā pašā laikā netiek rezultatīvi aptvertas prioritārās valstis, kas ir būtiskas ES līmenī, un valstu sadarbības koordinatoru pilnvaras ir ļoti atšķirīgas — no vispārīgām līdz specializētām. Turklāt informācijas vākšanas metodika ir sadrumstalota, un vietējie tīkli netiek pilnībā izmantoti, un tas rada nepilnības ES izlūkdatu ainā²². Turklāt informācijas apmaiņa par

²¹ Eiropadomes ārkārtas sanāksme (2023. gada 9. februāris), Eiropadomes sanāksme (2023. gada 23. marts), Eiropadomes sanāksme (2023. gada 29. un 30. jūnijs), Eiropadomes sanāksme (2023. gada 26. un 27. oktobris) un Eiropadomes sanāksme (2023. gada 14. un 15. decembris).

²² Aptuveni 20 % valsts sadarbības koordinatori ir reģistrēti kopīgā informācijas apmaiņas platformā.

transversāliem jautājumiem starp amatpersonām, kas izvietotas saistībā ar robežu un migrācijas jautājumiem, un amatpersonām, kas izvietotas saistībā ar drošības jautājumiem, ir ierobežota.

Lai novērstu šos trūkumus, ir cieši jākoordinē Eiropas un valstu sadarbības koordinātoru izvietošana prioritārās trešās valstīs, lai nodrošinātu savlaicīgu risku apzināšanu šajās valstīs. Lai pilnībā atraisītu sadarbības koordinātoru potenciālu, tie būtu jāizvieto stratēģiski, kartējot un optimizējot atrašanās vietas, pilnvaras un ziņošanas prasības. Tas maksimāli palielinās to vērtību, atbalstīs ES prioritātes un novērsīs pārklāšanos. Turklāt, lai nodrošinātu integrētu analīzi, kam seko operatīva rīcība, ir jāstiprina esošie sadarbības koordinātoru tīkli ES delegāciju paspārnē prioritārajās trešās valstīs. Tas ļaus novērst nepilnības, uzlabot politisko vadību un apvienot izklaidēto stratēģisko un operatīvo informāciju, lai nodrošinātu rezultatīvākus pasākumus robežu pārvaldības, imigrācijas un drošības jomā. Turklāt trešās valstīs izvietotie sadarbības koordinātoru un personāls, veicot savas operatīvās darbības, palīdz novērst neatbilstīgas migrācijas un drošības riskus.

ES sadarbības koordinātoru klātbūtne trešās valstīs²³

Frontex ir izvietojusi sadarbības koordinātorus²⁴, un Savienība ir parakstījusi vairākus statusa nolīgumus²⁵ ar trešām valstīm, kas to teritorijās ļauj veikt **Frontex** operatīvās darbības ar izpildpilnvarām. Šo nolīgumu rezultātā ir izvietoti arī pastāvīgā korpusa darbinieki un sniegta tehniskā un operatīvā palīdzība pie trešo valstu robežām. Pagājušajā gadā aģentūra ir

²³ Pašlaik 11 Eiropas migrācijas sadarbības koordinātoru (*EMLO*) ir izvietoti 11 trešās valstīs, 9 Eiropas atgriešanas sadarbības koordinātoru (*EURLO*) ir izvietoti 13 trešās valstīs, savukārt imigrācijas sadarbības koordinātoru (*ILO*) tīkls, ko veido gandrīz 472 sadarbības koordinātoru, darbojas vairāk nekā 100 valstīs. *Frontex* sadarbības koordinātoru (*FLO*) ir izvietoti kopumā 15 trešās valstīs. Eiropalam Moldovā ir viena pieaicinātā amatpersona. *EUA* ir personāls tikai ilgtermiņa misijās, t. i., Rietumbalkānos, bet tā ir paredzējusi sadarbības koordinātoru Ēģiptē. *Eurojust* uzņem 11 sadarbības prokurorus no trešām valstīm.

²⁴ Turcijā — Ankarā, Rietumbalkānos — Belgradā (aptver Serbiju, Bosniju un Hercegovinu un Melnkalni) un Tirānā (aptver Albāniju, Ziemeļmaķedoniju un Kosovu*), Rietumāfrikā — Nigērā (Niamejā) un Senegalā (Dakarā; aptver Gambiju un Mauritaniju), kā arī Austrumu partnerībā — Kišiņevā (īslaicīgi) (aptver Moldovu, Ukrainu, Gruziju, Armēniju un Azerbaidžānu).

²⁵ Ar Albāniju, Moldovu, Melnkalni, Ziemeļmaķedoniju un Serbiju.

pastiprinājusi atbalstu robežkontroles darbībām, noslēdzot jaunas paaudzes statusa nolīgumus ar Albāniju, Moldovu, Melnkalni un Ziemeļmaķedoniju, kas ietver pamattiesību aizsardzības pasākumus. Par jauniem nolīgumiem būtu nekavējoties jāvienojas arī ar Serbiju un Bosniju un Hercegovinu. Aģentūra ir arī parakstījusi vairākas darba vienošanās²⁶ ar trešo valstu iestādēm, lai atbalstītu spēju veidošanas pasākumus. Tomēr šis operatīvais atbalsts ir jāizmanto pilnvērtīgi, jo īpaši, lai nodrošinātu, ka tiek noslēgti vajadzīgie statusa nolīgumi un darba vienošanās ar galvenajām migrācijas izcelsmes vai tranzīta valstīm uz ES, kā uzsvērts Eiropas Robežu un krasta apsardzes regulas izvērtējumā²⁷. 2024.–2025. gada Šengenas cikla laikā ir jāuzlabo sinerģija ar citiem ES centieniem attiecīgajās trešās valstīs un jārada apstākļi, lai šīs valstis varētu iesaistīties šajos nolīgumos un vienošanās.

Līdztekus pastiprinātai un stratēģiskākai Eiropas klātbūtnei trešās valstīs svarīgs instruments Savienības sadarbībai ar partnervalstīm ir ES kopējā **vīzu politika**, kurai ir liela nozīme ne tikai ceļošanas atvieglošanā, bet arī drošības un neatbilstīgas migrācijas risku novēršanā. Jo īpaši, izmantojot vīzu režīma atcelšanas apturēšanas mehānismu, ir iespējams uzraudzīt jomas, kurās Savienība var saskarties ar riskiem, ko rada bezvīzu režīmu ļaunprātīga izmantošana. Tie ietver to patvēruma pieteikumu lielo īpatsvaru, kurus iesnieguši to trešo valstu valstspiederīgie, kurām piemērojams bezvīzu režīms²⁸, kas rada ievērojamu slogu valstu patvēruma un atgriešanas sistēmām, kā arī riskus, kas saistīti ar ieguldītājiem paredzētām pilsonības shēmām, un saskaņotības trūkumu starp ES vīzu politiku un dažu trešo valstu vīzu politiku. Lai novērstu šos riskus, Komisija iesniedza **priekšlikumu pārskatīt vīzu režīma atcelšanas apturēšanas mehānismu**²⁹. Tajā ir noteikti jauni pamatojumi bezvīzu režīma apturēšanai, kā arī elastīgākas robežvērtības apturēšanas mehānisma aktivizēšanai. Pašlaik norit sarunas par šo priekšlikumu. Komisija atzinīgi vērtē Padomes pieņemto vispārējo pieeju un aicina likumdevējus ātri virzīt uz priekšu šo svarīgo dokumentu. Vienlaikus Komisija turpinās ziņot par trešām valstīm, kurām piemērojams bezvīzu režīms, saistībā ar migrācijas un drošības problēmām.

Rezultatīva ārējo robežu kontrole

Šengenas zonas noturības pamatā ir efektīva **robežu uzraudzības** sistēma. 2023. gadā veiktie Šengenas izvērtējumi attiecībā uz Baltijas valstīm un Somiju atklāja, ka ir uzlabojies spēju līmenis, jo īpaši saistībā ar **sauszemes robežu uzraudzību**. Piemēram, Somija kopš pēdējā novērtējuma 2018. gadā ir veikusi svarīgus pasākumus, lai uzlabotu savas robežuzraudzības spējas. Tagad ir steidzami jāpabeidz šie pastiprināšanas pasākumi, lai reaģētu uz draudiem un izaicinājumiem, kas izriet no pienākuma pārvaldīt vienu no garākajiem Šengenas ārējo sauszemes robežu posmiem. Arī Horvātijai, lai tā tiktu uzņemta Šengenas zonā, ir jāpastiprina

²⁶ Ar Albāniju, Armēniju, Azerbaidžānu, Bosniju un Hercegovinu, Kanādu, Kaboverdi, Gruziju, Kosovu, Moldovu, Melnkalni, Nigēriju, Ziemeļmaķedoniju, Serbiju, Turciju, Ukrainu, Apvienoto Karalisti, Amerikas Savienotajām Valstīm, kā arī Krieviju un Baltkrieviju (darba vienošanās ar divām pēdējām minētajām valstīm apturētas).

²⁷ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, kas attiecas uz Regulas (ES) 2019/1896 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi izvērtējumu un ietver pārskatu par pastāvīgo korpusu (COM(2024) 75 final).

²⁸ Laikposmā no 2015. gada līdz 2023. gada septembrim to valstu valstspiederīgie, kurām piemērojams bezvīzu režīms, ir iesnieguši vairāk nekā vienu miljonu patvēruma pieteikumu, kas veido 17 % no visiem patvēruma pieteikumiem. 2023. gadā 23 % patvēruma pieteikumu iesniedza to valstu valstspiederīgie, kurām piemērojams bezvīzu režīms.

²⁹ COM(2023) 642 final.

uzraudzības pasākumi, lai risinātu jaunās migrācijas problēmas pie robežas ar Bosniju un Hercegovinu. Saistībā ar uzraudzības un atklāšanas spējām pie **ES jūras robežām** lielākajā daļā dalībvalstu ir ieviestas attiecīgas uzraudzības darbības un sistēmas. Tomēr dažās dalībvalstīs vēl aizvien pastāv nepilnības, ko rada integrētu uzraudzības sistēmu trūkums apvienojumā ar nepietiekamu pārvaldību, koordināciju un sadarbību, kā arī joprojām nepilnīga situācijas apzināšanās un vāja riska analīze. Šīs nepilnības mazina valstu iestāžu un aģentūru reaģēšanas spējas pie ES jūras robežām.

ES ir pastiprinājusi savu **operatīvo un finansiālo atbalstu** robežu pārvaldībai dalībvalstīm, lai pastiprinātu to spējas³⁰, tajā skaitā iegādājoties novērošanas gaisa kuģus, patruļkuģus un transportlīdzekļus ar termokamerām, kā arī ieviešot tādus tehnoloģiskus risinājumus kā, piemēram, **bezpilota gaisa kuģus**³¹.

Šengenas izvērtējumi arī parādīja, ka pie ES ārējām robežām plašāk tiek izmantota **EUROSUR** — centrālā sistēma informācijas apmaiņai un operatīvajai sadarbībai Eiropas Robežu un krasta apsardzes ietvaros. To izmanto, lai atklātu, novērstu un apkarotu neatbilstīgu imigrāciju un pārrobežu noziedzību, palīdzot aizsargāt un glābt to migrantu dzīvības, kuri mēģina šķērsot ārējās robežas. Nacionālajiem koordinācijas centriem ir noteikta nozīmīgāka loma valstu un ES līmenī, kā rezultātā ES ārējo robežu pārvaldība ir efektīva un saskaņota. Kaut arī pēdējos gados **EUROSUR** informācijas apmaiņas kvalitāte un apjoms ir palielinājies, valstu un Eiropas situācijas attēli vēl aizvien ir sadrumstaloti. Tāpēc ir svarīgi, lai dalībvalstis savus operatīvos rezultātus un riska analīzi integrētu **EUROSUR** un lai tās pilnībā izmantotu informācijas par pārrobežu noziedzību apstrādes un analīzes iespējas. Turklāt pierobežas zonā ir jāstiprina stratēģiskās informācijas vākšana un apmaiņa ar *Frontex*, starp dalībvalstīm un attiecīgā gadījumā ar partnervalstīm. Tas ietver ES centienus palīdzēt partneriem trešās valstīs izveidot nacionālos koordinācijas centrus ar **EUROSUR** komponentu.

Frontex aktīvi atbalsta dalībvalstu robežu pārvaldības un atgriešanas darbības, nodrošinot visu pamattiesību pienākumu pilnīgu ievērošanu. Kopumā pašlaik tiek īstenotas 22 operatīvās darbības, arī kopīgas operācijas Itālijā, Spānijā, Grieķijā, Bulgārijā un Rumānijā, kā arī pie austrumu sauszemes robežas. Pie dalībvalstu ārējām robežām ir izvietoti vairāk nekā 2000 pastāvīgā korpusa darbinieku. Līdz 2027. gadam pastāvīgais korpusss tiks pakāpeniski attīstīts, lai kļūtu par vēl uzticamāku un pastāvīgāku atbalstu dalībvalstīm. Ņemot vērā kopīgo atbildību par ES ārējo robežu aizsardzību, visām dalībvalstīm būtu jādod ieguldījums pastāvīgajā korpusā saskaņā ar to pienākumiem. Vienlaikus dalībvalstīm ir jāsniedz reāla atbilde uz

³⁰ Piemēram, Lietuva saņēma papildu 24 miljonus EUR, lai līdz minimumam samazinātu nelikumīgu ieceļošanu no Krievijas un Baltkrievijas. Turklāt papildu 80 miljoni EUR tika darīti pieejami robežkontroles pastiprināšanai Rietumbalkānu maršrutā. Šis finansējums papildina 55,8 miljonus EUR, kas 2023. gadā piešķirti robežkontroles spēju pastiprināšanai Bulgārijā un Rumānijā. Ievērojams finansējums ir darīts pieejams arī nolūkā uzlabot elektroniskās uzraudzības sistēmas pie ārējām sauszemes robežām (141,2 miljoni EUR) Bulgārijā, Horvātijā, Grieķijā, Lietuvā un Ungārijā. ES finansējums tika darīts pieejams arī aprīkojuma iegādei un nodošanai aģentūras rīcībā tās robežuzraudzības spēju stiprināšanai.

³¹ 2023. gadā sešām dalībvalstīm tika piešķirtas tiesības izmantot bezpilota gaisa kuģus uzraudzības veikšanai saskaņā ar *BMVI* īpašo darbību, un tie tika nodoti *Frontex* rīcībā. Šie gaisa kuģi aģentūrai būs pieejami uz laiku līdz četriem mēnešiem gadā un ietver sešus hibrīdus vertikālās pacelšanās un nosēšanās tālvadības gaisa kuģus, trīs sistēmas, ko veido trīs vertikālās pacelšanās un nolaišanās tālvadības gaisa kuģi, divi bezpilota gaisa kuģu apkaršanas kompleksi un divas atsaitē piestiprinātas novērošanas sistēmas.

aģentūras aicinājumiem par darbinieku izvietojumu. Šajā procesā būtu jāņem vērā pašreizējā dinamiskā vide dalībvalstīs un visā Šengenas zonā, kā arī vajadzība pēc specializētiem profiliem esošo trūkumu novēršanai. Kā konstatēts Šengenas izvērtējumos, ir jāveic arī korektīvas darbības, lai pārvarētu problēmas, kas kavē pastāvīgā korpusa spēju pilnvērtīgi sniegt atbalstu dalībvalstīm. Aģentūra veiks turpmākus pasākumus, lai nodrošinātu, ka pastāvīgais korpus labāk atbilst operatīvajām vajadzībām, arī uzlabojot apmācību saistībā ar visvairāk pieprasītajiem profiliem, saskaņā ar rīcības plānu, kas izriet no **Eiropas Robežu un krasta apsardzes (ERKA) regulas**³² izvērtējuma.

Turklāt līdz 2027. gadam gan Eiropas, gan valstu Eiropas Robežu un krasta apsardzes komponentiem ir jāpabeidz pāreja no tradicionālās resursu plānošanas uz plānošanu, kas balstīta uz spējām. *Frontex* valde 2024. gada 26. martā pieņēma Eiropas Robežu un krasta apsardzes **spēju ceļvedi**. Tajā apkopoti dalībvalstu spēju attīstības plāni un aģentūras resursu daudzgadu plāns, lai optimizētu ilgtermiņa investīcijas ārējo robežu pārvaldībā un atgriešanā. Dalībvalstīm ir jānodrošina valsts spēju attīstības plānu īstenošana, turklāt tie būs regulāri jāatjaunina, lai varētu plānot spējas vidējā termiņā un ilgtermiņā. Šim mērķim 2023. gadā dalībvalstu operatīvajām spējām tika darīts pieejams vairāk nekā 201 miljons EUR³³.

Situatīvā plānošana

Pagājušajā gadā ES un dalībvalstis ir pievērsušās ārkārtas rīcības plānu izstrādei un atjaunināšanai, lai risinātu iespējamās krīzes pie **ārējām robežām**. Ņemot vērā mainīgo ģeostatēģisko vidi, vairākas dalībvalstis, jo īpaši Igaunija, Somija, Lietuva un Rumānija, ir veikušas simulācijas mācības, lai novērtētu esošās procedūras un spējas laikus un rezultatīvi reaģēt uz situācijas izmaiņām pie ārējām robežām. Šajās mācībās atklājās, ka esošie ārkārtas rīcības plāni ir piemēroti neparedzētu krīžu risināšanai, un tās dalībvalstīm deva iespēju šos plānus attiecīgi atjaunināt.

2023. gadā veiktie Šengenas izvērtējumi apstiprināja, ka visas dalībvalstis ir izstrādājušas valsts ārkārtas rīcības plānus robežu pārvaldībai, lai gan joprojām pastāv trūkumi aģentūru ierobežotās savstarpējās sadarbības dēļ, kas rada nepilnīgu priekšstatu par valstu iespējām. Dalībvalstīm ir arī jānosaka robežvērtības dažādu situatīvās plānošanas līmeņu aktivizēšanai un saskaņotāk jāintegrē Eiropas atbalsts.

Līdztekus pienācīgas reakcijas nodrošināšanai pie ārējām robežām **visaptverošai pieejai migrācijai** ir vajadzīga arī stabila situatīvā plānošana, lai novērstu migrācijas spiediena palielināšanos. Kopš 2015./2016. gada migrācijas krīzes ES tagad ir labāk sagatavota cīņai pret pēkšņu migrācijas plūsmu pieaugumu. Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm, kuras ir neaizsargātas pret ieeļotāju skaita pieaugumu, un ir pastiprinājuši ārkārtas pasākumus. Piemēram, **Itālijā** ar *EUAA* un *Frontex* atbalstu tiek izstrādāts ārkārtas rīcības plāns, lai

³² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2019/1896 (2019. gada 13. novembris) par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1052/2013 un (ES) 2016/1624 (OV L 295, 14.11.2019., 1. lpp.).

³³ *BMVI* īpašā darbība attiecībā uz *Frontex* tehnikas vienībām (tehnikas vienības *ERKA* valsts komponentiem, kas iegādātas saskaņā ar *BMVI* un nodotas *Frontex* rīcībā, lai palielinātu tās operatīvās spējas saskaņā ar Regulas (ES) 2019/1896 64. panta 14. punktu).

nodrošinātu izkāpšanas vietu ātru atslogošanu un palielinātu uzņemšanas sistēmas noturību³⁴. Attiecībā uz Atlantijas okeāna maršrutu pēdējos gados jūtams pastāvīgs spiediens uz uzņemšanas sistēmu **Spānijā** — pēdējā laikā tam par iemeslu ir pa jūru neatbilstīgi ieceļojušo personu skaita pieaugums Kanāriju salās. Šajā sakarā *EUAA* darbības plānā paredzēts turpināt centienus Spānijā izstrādāt un īstenot valsts sistēmu gatavībai ārkārtas situācijām un reaģēšanai uz tām. Komisija arī cieši sadarbojas ar Kipru un *EUAA*, lai izstrādātu ārkārtas rīcības plānu, kas palīdzētu tikt galā ar pieaugošo ieceļotāju skaitu pa jūras ceļiem.

Prasības, kas izriet no Migrācijas un patvēruma pakta, jo īpaši attiecībā uz skrīningu un reaģēšanu krīzes situācijās, kopā ar pašlaik notiekošo valstu integrētās robežu pārvaldības stratēģiju pārskatīšanu sniedz unikālu iespēju dalībvalstīm izstrādāt valsts ārkārtas rīcības plānus, kas aptver galvenos procesus (robežu pārvaldību, migrāciju un atgriešanu) un kas ir piemēroti pašreizējo un jauno problēmu risināšanai.

Kopējas ES atgriešanas sistēmas izveide

Šengenas 2023.–2024. gada cikla prioritāte bija uzlabot to trešo valstu valstspiederīgo rezultātīvu un ātru atgriešanu, kuri neatbilst vai vairs neatbilst ieceļošanas nosacījumiem Šengenas zonā, jo īpaši attiecībā uz personām, kuras tiek uzskatītas par draudiem sabiedriskajai drošībai³⁵. Šengenas padomēs 2023. gada oktobrī un decembrī³⁶ ministri aicināja izstrādāt Eiropas operatīvos risinājumus, izmantojot kopīgus rīkus un palielinot ES koordināciju.

Ņemot vērā iepriekš minēto, pagājušajā gadā galvenā uzmanība tika pievērsta kopīgiem centieniem ES līmenī par prioritāti noteikt pasākumus attiecībā uz galvenajām trešām valstīm. Lai nodrošinātu rīcības papildināmību un holistisku pieeju, **ES atgriešanas koordinators** ar augsta līmeņa tīkla atgriešanas jautājumos atbalstu izstrādāja **Atgriešanas ceļvedi**, kurā izklāstītas mērķtiecīgas veicamās darbības. Kaut arī faktiskas atgriešanas gadījumu skaits joprojām ir mazs, kopīgās iniciatīvas jau sniedz pozitīvus rezultātus, par ko liecina faktiskās atgriešanas gadījumu skaita pieaugums pēdējā gada laikā. 2023. gadā tika faktiski atgriezti teju 100 000 trešo valstu valstspiederīgo — tas ir par 15 % vairāk salīdzinājumā ar to pašu laikposmu 2022. gadā, tajā skaitā par 120 % vairāk brīvprātīgas atgriešanās gadījumu, kas veikti ar *Frontex* atbalstu.

2023. gadā veiktās Šengenas izvērtēšanas un uzraudzības darbības atklāja, ka vēl arvien pastāv šķēršļi, kas kavē atgriešanas lēmumu izpildi. Pirmkārt, ir jāīsteno stratēģiska pieeja saistībā ar **resursu piešķiršanu un plānošanu**, pamatojoties uz pašreizējām un gaidāmajām vajadzībām. Dalībvalstīm ir jānodrošina proaktīva integrēta plānošana, lai noteiktu un atjauninātu valstu prioritātes un resursu sadali, ņemot vērā tendences migrācijas un patvēruma jomā, kā arī saskaņā ar ES iniciatīvām. Šajā saistībā *Frontex* 2024. gadā sāka plānošanas sanāksmes³⁷ par koordinētām ES darbībām identifikācijas un dokumentēšanas, atgriešanas konsultāciju un

³⁴ Starptautiskā Migrācijas organizācija saņēma ārkārtas palīdzību 14,3 miljonu EUR apmērā no *AMIF* tematiskā mehānisma, lai palīdzētu Itālijai pārsūtīt migrantus no Lampedūzas.

³⁵ 9534/2/23 REV 2.

³⁶ 15925/23.

³⁷ Līdz šim jau ir notikušas divas sanāksmes ar Bangladešu un Pakistānu, un 2024. gada aprīlī notiks papildu sanāksmes.

atgriešanas operāciju jomā. Visām dalībvalstīm savās valsts sistēmās ir pilnībā jāintegrē *Frontex* atgriešanas rīki³⁸.

Ir vajadzīga arī stratēģiska pieeja gan brīvprātīgas atgriešanās iespējai, gan piespiedu atgriešanai, nodrošinot rīcības papildināmību un dodot priekšroku brīvprātīgas atgriešanās iespējai. Pagājušajā gadā Komisija, dalībvalstis un *Frontex* ir panākušas ievērojamu progresu, īstenojot **ES stratēģiju par brīvprātīgu atgriešanos un reintegrāciju**³⁹. Lai nodrošinātu šo pasākumu ilgtspēju, visām dalībvalstīm ir jānodrošina valsts līmeņa spējas sniegt konsultācijas atgriešanas jautājumos⁴⁰, kas ir valsts integrētās plānošanas pamatelements. Tajā pašā laikā rezultatīvas atgriešanas sistēmas būtiska daļa ir **bēgšanas** un sekundārās kustības riska mazināšana, un tai ir nepieciešama rezultatīva prioritāšu noteikšana un atbilstoši resursi. 2023. gadā dalībvalstis kā alternatīvu aizturēšanai sāka izmantot progresīvākus pasākumus, tajā skaitā lietu pārvaldības sistēmas. Ja aizturēšana ir jāpiemēro saskaņā ar ES tiesību aktiem, ir jānodrošina pietiekama izmitināšanas spēja un atbilstoši apstākļi. Lietuvā un Horvātijā 2023. gadā tika apzināta paraugprakse attiecībā uz aizturēšanas vietu apstākļiem, lai gan dažās dalībvalstīs aizturēšanas centri vēl aizvien ir nepiemēroti. Komisija uztur ciešus un regulārus kontaktus ar dalībvalstu iestādēm saistībā ar šiem jautājumiem, arī veicot Šengenas izvērtējumu pēcpasākumus.

Otrkārt, dalībvalstīm ir jāuzlabo **sadarbība un saziņa starp valstu iestādēm**. Ja sadarbība un saziņa ir nepilnīga, tas kavē atgriešanas lēmumu izdošanu un ar tiem saistītos turpmākos pasākumus. Daudzos gadījumos saziņas nepilnības padziļina tas, ka trūkst īpašu IT rīku iestāžu sadarbības atbalstam. Migrācijas un patvēruma pakts, jo īpaši jaunā Skrīninga regula un atgriešanas robežprocedūras, stiprinās saiknes starp darbībām pie ārējām robežām un patvēruma procedūru. Patvēruma procedūras regula arī novērsīs plaisu starp patvēruma un atgriešanas procesu un tādējādi uzlabos atgriešanas sistēmas darbību un līdz ar to arī Šengenas zonas darbību, nodrošinot, ka lēmums par patvēruma nepiešķiršanu tiek izdots kopā ar atgriešanas lēmumu.

Sadarbībai valstu līmenī jānotiek ciešā sazobē ar **pastiprinātu koordināciju ES līmenī**. Komisija un dalībvalstis 2023. gadā divkārtēja centienus pilnībā izmantot visas pieejamās iespējas veicināt lielāka skaita atgriešanas lēmumu savstarpēju atzīšanu. Tā pamatā bija Komisijas 2023. gada marta ieteikums⁴¹, un to sekmēja jaunie brīdinājumi par atgriešanu Šengenas Informācijas sistēmā. Komisija strādā, lai apzinātu optimālas situācijas šīs iespējas piemērošanai, arī kā daļu no mērķtiecīgām darbībām, kas izklāstītas Atgriešanas ceļvedī. Jo īpaši tā rīko sanāksmes ar dalībvalstīm ekspertu līmenī, lai apspriestu, cik svarīgi brīdinājumos par atgriešanu iekļaut visu informāciju — arī biometriskos datus —, kā arī izmantot *SIS* brīdinājumus par atgriešanu identifikācijai, bēgšanas riska novērtēšanai, savstarpējas atzīšanas

³⁸ *Frontex* 2023. gadā veica aptuveni 40 000 atgriešanu (par 58 % vairāk nekā 2022. gadā). Tomēr gandrīz trīs ceturtdaļas no aģentūras atbalstītajiem komerciālajiem lidojumiem tika veikti vien no piecām dalībvalstīm.

³⁹ 2023. gadā dalībvalstis, izmantojot *Frontex* kopīgos reintegrācijas dienestus, ir piedāvājušas atgriešanās un reintegrācijas atbalstu vairāk nekā 97 000 cilvēku no 34 trešajām valstīm.

⁴⁰ Valstu atgriešanas konsultāciju struktūru izveidē būtiska nozīme ir bijusi ES finansējumam un *Frontex* atbalstam.

⁴¹ Komisijas 2023. gada 16. marta Ieteikums par atgriešanas lēmumu savstarpēju atzīšanu un atgriešanas paātrināšanu, īstenojot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/115/EK (C(2023) 1763 final).

atvieglošanai un izraidāmo personu, kas rada bēgšanas risku, identificēšanai. Lai varētu pilnībā izmantot jauno brīdinājumu potenciālu, ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis pēc brīdinājuma par atgriešanu ieviešanas Šengenas Informācijas sistēmā var kopīgi atgriešanas lēmumu.

Kopā ar pastiprinātiem centieniem novērst iekšējos šķēršļus atgriešanas īstenošanai pēdējos gados viena no galvenajām prioritātēm ir bijusi sadarbības uzlabošana atpakaļuzņemšanas jomā. Trešo valstu, kuru valstspiederīgajiem vajadzīga vīza, **atpakaļuzņemšanas sadarbības**⁴² uzraudzība ir palīdzējusi ieviest pasākumus sadarbības uzlabošanai atpakaļuzņemšanas jomā. Tā arī palielināja iespējas pastiprināt diskusijas ar trešām valstīm par atpakaļuzņemšanu, arī atverot jaunus saziņas kanālus jomās, kurās iepriekš mērķtiecīga sadarbība nav notikusi. Komisija pašlaik gatavo piekto novērtējuma ziņojumu par sadarbību atpakaļuzņemšanas jomā, pamatojoties uz Vīzu kodeksa 25.a pantu, un tajā aplūkota sadarbība atpakaļuzņemšanas jomā ar 34 trešajām valstīm.

Tomēr kopīgo reakciju uz mūsdienu izaicinājumiem ierobežo 2008. gadā izveidots, **novērtējums likumīgas atgriešanas tiesiskais regulējums**, un sarunas par Atgriešanas direktīvas pārstrādāšanu vēl nav pabeigtas. Komisija veiks pasākumus, lai novērtētu un izvērtētu pašreizējā tiesiskā regulējuma galvenos trūkumus un nepilnības, un, pamatojoties uz konstatējumiem, apsvērs turpmāko rīcību. Mērķis ir turpināt balstīties uz kopējo ES atgriešanas sistēmu, papildināt jaunus pakta tiesību aktus un nodrošināt Savienībai un tās dalībvalstīm iedarbīgus atgriešanas instrumentus, kā arī veicināt valstu atgriešanas procedūru saskaņošanu. Komisija arī balstīsies uz pašlaik veiktās tematiskās izvērtēšanas rezultātiem saistībā ar rezultatīvu ES atgriešanas sistēmu, kurā, ņemot vērā saistītās problēmas, tiks noteikti kopīgi risinājumi.

---

⁴² Vīzu kodeksa 25.a pants.

Prioritārās darbības sagatavotības un ES ārējo robežu stiprināšanai

1. Pasākumi Šengenas ārējai dimensijai

- Cieši koordinēt **Eiropas un valstu sadarbības koordinatoru** izvietojumu, kartējot un optimizējot izvietojuma vietas, pilnvaras un ziņošanas prasības.
- Maksimāli izmantot ES delegācijas paspārnē strādājošo **sadarbības koordinatoru rīcībā esošos izlūkdatumus**, lai nodrošinātu integrētu analīzi un operatīvu reaģēšanu.
- Maksimāli palielināt **Frontex operatīvo atbalstu** trešās valstīs, noslēdzot nolīgumus ar nozīmīgākajām valstīm.
- Ātri virzīt uz priekšu **vīzu režīma atcelšanas apturēšanas mehānisma** pārskatīšanu.

2. Pasākumi Šengenas ārējo robežu pārvaldībai

- Izveidot vai atjaunināt **integrētas robežuzraudzības sistēmas**, kā arī līdztekus nodrošināt lielākas spējas, uzlabotu sadarbību starp aģentūrām un stabilu riska analīzi.
- Integrēt operatīvos rezultātus un riska analīzi **EUROSUR** un stiprināt informācijas apmaiņu par neatbilstīgu migrāciju un pārrobežu noziedzību ar *Frontex* un attiecīgā gadījumā partnervalstīm.
- Uzlabot *Frontex* produktivitāti, īstenojot pasākumus, kas noteikti **Eiropas Robežu un krasta apsardzes regulas izvērtējumā**.
- Nodrošināt **valstu spēju plānu** atjaunināšanu un rezultatīvu īstenošanu saskaņā ar Eiropas Robežu un krasta apsardzes spēju ceļvedi.
- Pieņemt un atjaunināt visaptverošus **ārkārtas rīcības plānus** robežu, migrācijas un atgriešanas jomā, nodrošinot saskaņotas robežvērtības dažādu situatīvās plānošanas līmeņu aktivizēšanai un saskaņoti integrējot Eiropas atbalstu.

3. Pasākumi kopējai ES atgriešanas sistēmai

- Izstrādāt **stratēģiskus integrētus plānus** resursu piešķiršanai un plānošanai, pamatojoties uz pašreizējām un gaidāmajām vajadzībām atbilstoši tendencēm migrācijas un patvēruma jomā, ņemot vērā arī *Frontex* plānošanas darbības.
- Aktīvi iesaistīties mērķtiecīgās darbībās, kas izveidotas saskaņā ar **ES Atgriešanas ceļvedi**, arī vadot konkrētas darbības un atbalstot dalībvalstis.
- Pilnībā integrēt **Frontex atgriešanas instrumentus** valstu atgriešanas sistēmās, tajā skaitā *RECAMAS* modeli, *Frontex* atgriešanas lietotni, reintegrācijas palīdzību un atgriešanas speciālistu izvietojumu.
- Izveidot stabilas un ilgtspējīgas valstu spējas sniegt **konsultācijas atgriešanas jautājumos** saskaņā ar ES stratēģiju par brīvprātīgu atgriešanos un reintegrāciju.
- Uzlabot **sadarbību un saziņu** starp valstu iestādēm, jo īpaši starp patvēruma un atgriešanas iestādēm, kā arī starp drošības un atgriešanas iestādēm.
- Veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka pēc tam, kad *SIS* saņemts attiecīgs brīdinājums par atgriešanu un saņemts dalībvalsts pieprasījuma sniegt papildu informāciju,

iespējams kopīgot **atgriešanas lēmumu** vai tā attiecīgās daļas, lai pastiprinātu dalībvalstu sadarbību atgriešanas jomā.

4. LABVĒLĪGA ŠENGENAS ZONA KONKURĒTSPĒJĪGAI EIROPAS SAVIENĪBAI

Pagājušajā gadā Šengenas zona ir turpinājusi būtiski uzlabot savu iedzīvotāju ikdienas dzīvi, darbu un uzņēmējdarbību, kā arī atvieglot ceļošanu un saskarsmes iespējas. Šengenas zonā atrodas daži no pasaulē populārākajiem tūrisma galamērķiem. Katru gadu miljoniem ceļotāju viesojas Šengenas zonā, padarot to par **visbiežāk apmeklēto galamērķi visā pasaulē**. 2023. gadā tika novērota spēcīga un pozitīva tendence, proti, daudzi galamērķi pārsniedza 2019. gadā novēroto ieradušos tūristu daudzumu. Pašlaik vairāk nekā 1,4 miljardi cilvēku no aptuveni 61 valsts var izmantot bezvīzu režīmu ieceļošanai Šengenas zonā, un 2023. gadā tika reģistrēts vairāk nekā pusmiljards ārējo robežu šķērsošanas gadījumu, sasniedzot 92 % no 2019. gada pirmspandēmijas līmeņa. Tūrisms veido gandrīz 10 % no ES IKP un nodrošina darbvietas aptuveni 22,6 miljoniem cilvēku⁴³. Paredzams, ka turpmākajos gados šī augšupejošā tendence pieaugs, un tiek lēsts, ka gaisa pārvadājumi uz Eiropu 2024. gadā par 5 % pārsniegs pirmspandēmijas līmeni⁴⁴. Tāpēc netraucēta un droša ceļošana uz Šengenas zonu ir būtiska Eiropas Savienības konkurētspējai un īpaši svarīga laikā, kad ES saskaras ar spēcīgu globālo konkurenci. Saskaņā ar **2023. gada Eirobarometra aptauju par pilsonību un demokrātiju** aptuveni 90 % iedzīvotāju izmanto brīvību ceļot Eiropas Savienībā, 89 % piekrīt, ka tā dod labumu viņiem personīgi, un 83 % — ekonomikai. **Eirobarometra 2024. gada aptauja par Šengenas zonu** liecina, ka 80 % uzņēmumu noteikti piekrīt, ka Šengenas zona piedāvā pievilcīgu vidi to uzņēmējdarbībai, un vairāk nekā trīs ceturtdaļas uzņēmumu galvenokārt darbojas Šengenas zonā. Uzņēmumi augstu vērtē Šengenas zonas pozitīvo ietekmi uz ES ekonomiku — 81 % uzņēmumu uzskata Šengenas zonu par vienu no galvenajiem ES sasniegumiem.

Šengenas ārējās dimensijas modernizācija — ceļā uz digitālajām Šengenas vīzām

Kopš 2020. gada ir pastāvīgi palielinājies izsniegto Šengenas vīzu skaits. 2023. gadā tika iesniegti gandrīz 10,4 miljoni pieteikumu, un tika izsniegti vairāk nekā 8,4 miljoni vīzu. Pieprasījums 2023. gadā ir mainījies — tam raksturīgs pieteikumu skaita pieaugums Indijā, Turcijā un Ziemeļāfrikā un ievērojams no Krievijas iesniegto pieteikumu skaita samazinājums⁴⁵.

Turpinās centieni samazināt **ilgstošu kavēšanos** vīzu interviju piešķiršanā un vīzu pieteikumu apstrādē, un šo tendenci apstiprināja 2023. gadā veiktie Šengenas izvērtējumi. Darbinieku

⁴³ Tas veido vairāk nekā 6 % no kopējās nodarbinātības ES.

⁴⁴ IATA, "Air Passenger Market Analysis", 2023. gada decembris, pieejams vietnē <https://www-prod.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/airline-revenue-to-surpass-pre-pandemic-levels-in-2023/>.

⁴⁵ 2022. gada 9. septembrī Padome vienojās pilnībā apturēt ES un Krievijas nolīgumu par vīzu atvieglotu izsniegšanu. Komisija 2022. gada 30. septembrī nāca klajā ar pamatnostādnēm dalībvalstīm par vīzu procedūrām, kā arī par Krievijas pilsoņu robežkontroli pie ES ārējām robežām. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5903.

skaita palielināšanai⁴⁶ konsulātos ar ES finansējuma atbalstu vajadzētu ļaut dalībvalstīm uzlabot vīzu pieteikumu apstrādes ātrumu un kvalitāti. Turklāt Komisija ir uzsākusi izmēģinājuma projektu, lai izveidotu vienotu gaidīšanas sarakstu visām dalībvalstīm vienuviet, kas samazinātu vīzu izdevīgākas iegādes risku, novēršot iespēju izvēlēties konsulātus.

2023. gada novembrī tika pieņemta Regula par **vīzu procedūru digitalizāciju**⁴⁷. Kad jaunie noteikumi būs īstenoti, tie ļaus iesniegt vīzas pieteikumus, izmantojot tiešsaistes platformu, un vairs nebūs jāveic apgrūtināšas procedūras, kas pārsvarā balstītas uz papīra dokumentu pārdošanu. Komisija, *eu-LISA*⁴⁸ un dalībvalstis jau ir sākušas to īstenošanu, kas kopā ar atjaunotās Vīzu informācijas sistēmas⁴⁹ pilnīgu ieviešanu nodrošinās ātrāku vīzu izsniegšanas procedūru gan ceļotājiem, gan iestādēm.

Lai uzlabotu ar vīzām saistīto procesu efektivitāti, vienlīdz svarīgi ir nodrošināt vīzu pieteikumu kvalitatīvu izskatīšanu. Šengenas izvērtējumi 2023. gadā parādīja, ka **vīzu pieteikumu izskatīšana** kopumā darbojas labi un ka lielākajā daļā apmeklēto vietu ir ieviesti procesi, kas nodrošina kvalitatīvu lēmumu pieņemšanu attiecībā uz vīzu pieteikumiem. Tomēr dažos konsulātos vīzu pieteikumu apstrāde vēl ir jāuzlabo, racionalizējot sadarbību ar ārpakalpojumu sniedzējiem un darbplūsmas konsulātos un labāk izmantojot pieejamos IT rīkus. Komisija un dalībvalstu eksperti 2024. gadā veica **nepaziņotus apmeklējumus** Vācijas, Polijas un Spānijas konsulātos un to attiecīgo ārpakalpojumu sniedzēju darbības vietās Mumbajā, ņemot vērā, ka Indija ir viena no lielākajām trešajām valstīm, kuru valstspiederīgajiem vajadzīga vīza, un tā veido lielu daļu no visiem iesniegtajiem pieteikumiem. Kaut arī visas trīs dalībvalstis kopumā ievēro Šengenas *acquis*, tās visas saskaras ar problēmām ar saviem ārpakalpojumu sniedzējiem, jo īpaši saistībā ar persondatu vispārējo pārvaldību un valstu vīzu apstrādes IT sistēmām.

Regulējums Eiropas digitālajā nākotnē ar drošiem digitālo robežu risinājumiem

Digitālo risinājumu izstrāde robežkontroles stiprināšanai var ļaut Šengenas zonai kļūt par pasaules līderi netraucētas un drošas ceļošanas veicināšanā. Investīcijas pētniecībā un inovācijā, arī ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” atbalstu, ļauj mums pētīt un veidot Eiropas risinājumus digitālajām ceļojumu sistēmām nākamajās desmitgadēs. Komisija 2024. gadā ierosinās regulu par **ceļošanas dokumentu digitalizāciju un ceļošanas atvieglošanu**, lai nodrošinātu raitāku un drošāku robežu šķērsošanu, vienlaikus racionalizējot ceļošanas procesus. Digitālo ceļošanas dokumentu brīvpaprātīga izmantošana dos labumu gan ceļotājiem ātrākas robežkontroles ziņā, gan robežkontroles iestādēm, ļaujot tām veikt vajadzīgās pārbaudes, pirms persona ierodas pie fiziskās robežas. Turklāt tā atbalstīs

⁴⁶ 2023. gada decembrī ar finansiālu atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu (*BMVI*), konsulātos trešās valstīs jau bija izvietoti 16 darbinieki. Paredzams, ka turpmākajos gados to skaits palielināsies, un līdz 2029. gadam konsulātos plānots izvietot 1527 darbiniekus.

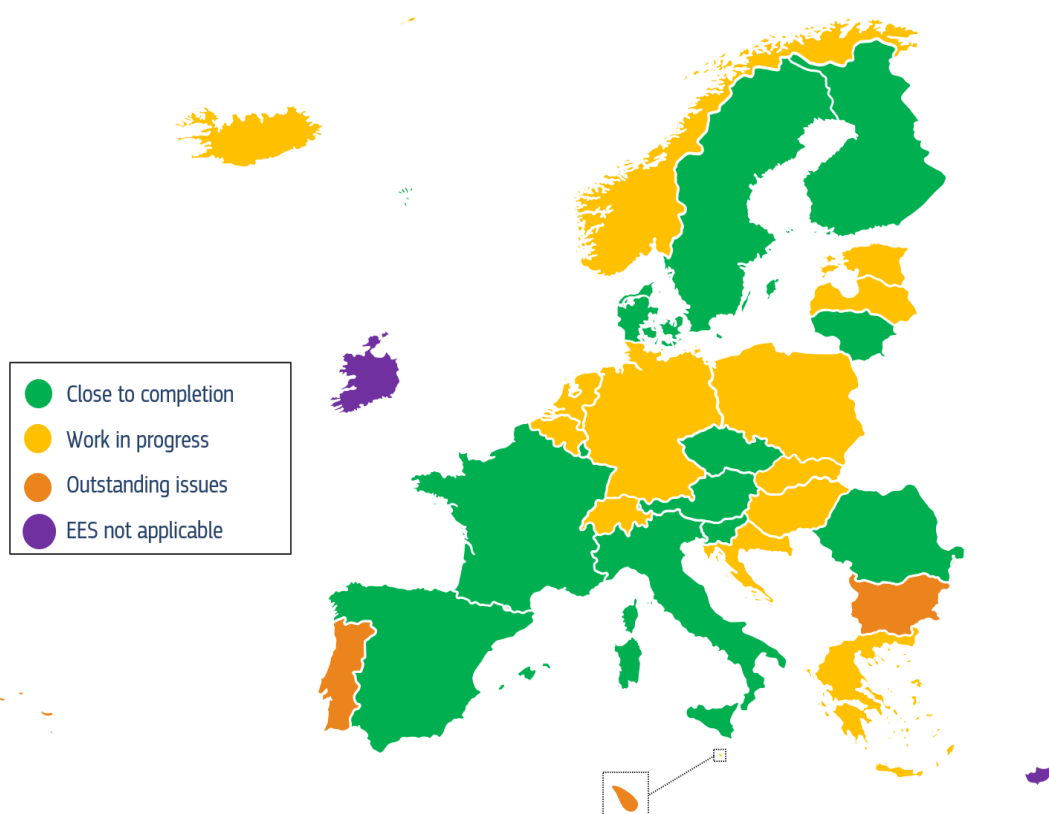
⁴⁷ Regula (ES) 2023/2667 (2023. gada 22. novembris), ar ko attiecībā uz vīzas procedūras digitalizāciju groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 767/2008, (EK) Nr. 810/2009 un (ES) 2017/2226, Padomes Regulas (EK) Nr. 693/2003 un (EK) Nr. 694/2003 un Konvenciju, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, OV L 7.12.2023., 1.–43. lpp.

⁴⁸ Tiklīdz būs noteiktas minētās platformas un digitālās vīzas tehniskās specifikācijas, *eu-LISA* varēs sākt ES vīzas pieteikuma platformas izveidi, lai tā varētu sākt darboties 2028. gadā.

⁴⁹ Paredzams, ka pārskatītā Vīzu informācijas sistēma pilnībā sāks darboties līdz 2026. gada rudenim.

ieceļošanas/izceļošanas sistēmas īstenošanu, dodot iespēju trešo valstu ceļotājiem pirms ceļošanas veikt datu iepriekšēju reģistrāciju, tādējādi samazinot sastrēgumus un laiku, kas tiek pavadīts uz robežas ieceļošanas brīdī.

Gaidāmā ieceļošanas/izceļošanas sistēmas (IIS) un Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmas (*ETIAS*) ieviešana ir svarīgi pamatelementi, lai izveidotu **pasaulē tehnoloģiski progresīvāko un sadarbspējīgāko** robežu, imigrācijas un drošības pārvaldības sistēmu. 2023. gadā tika paātrināti centieni nodrošināt **ieceļošanas/izceļošanas sistēmas** darbības sākšanu 2024. gada rudenī. Pagājušajā gadā Komisija ir piešķirusi Bulgārijai, Somijai, Francijai, Vācijai, Ungārijai un Slovākijai papildu 25,5 miljonus EUR integrētiem risinājumiem robežšķērsošanas atvieglošanai un automatizācijai. Lai gan Šengenas zonā ir panākts būtisks progress, dažas dalībvalstis vēl arvien atpaliek, jo īpaši attiecībā uz robežšķērsošanas vietu aprīkojuma faktisku nodrošināšanu. Komisija aicina visas dalībvalstis **steidzami paātrināt sagatavošanās darbus**, lai nodrošinātu sistēmas savlaicīgu īstenošanu, kā to 2023. gada oktobrī apstiprināja Tieslietu un iekšlietu padome.

Pašreizējais stāvoklis saistībā ar robežšķērsošanas vietu gatavību sākt IIS darbību

Līdztekus turpinās darbs pie tā, lai nodrošinātu *ETIAS* darbības uzsākšanu 2025. gada pirmajā pusē. Ir izveidota lielākā daļa tiesiskā regulējuma⁵⁰. Dalībvalstīm, *eu-LISA* un *Frontex* ir ātri jāizveido *ETIAS* centrālās un valstu vienības, lai uzlabotu ceļotāju identifikāciju. Līdz šim 21 no 30 dalībvalstīm, kas īsteno *ETIAS*, ir paziņojusi, ka projektu īsteno atbilstoši grafikam, savukārt 9 dalībvalstis ir norādījušas, ka saskaras ar grūtībām, lai gan tās neietekmē darbības

⁵⁰ Ir pieņemti 26 īstenošanas un deleģētie akti, un vēl trīs akti ir galīgās pieņemšanas procedūrā.

sākšanu. Dažas dalībvalstis joprojām saskaras ar iepirkuma vai līgumu problēmām, savukārt trīs dalībvalstis saskaras ar kavēšanos finanšu resursu piešķiršanas ziņā.

Rūpīgās robežpārbaudēs iestrādāti digitālo robežu risinājumi

Pašlaik notiekošā digitālo robežu risinājumu izstrāde un ieviešana sniedz vēl nepieredzētu iespēju ieviest pasaulē drošāko un progresīvāko robežu pārvaldības sistēmu. Tomēr šīs pārmaiņas ir jāsteno reizē ar kvalitatīvām un saskaņotām robežpārbaudu procedūrām. Robežpārbaudu kvalitāte pie ārējām robežām ir viena no Savienības galvenajām prioritātēm. Lai gan lielas pasažieru plūsmas Šengenas zonai sniedz milzīgus ekonomiskos ieguvumus, tās arī rada arvien lielāku slogu resursiem, kas vajadzīgi, lai garantētu kvalitatīvu ārējo robežu pārvaldību, kuras pamatā ir pareiza riska analīze.

Šengenas izvērtējumi joprojām liecina par ievērojamām atšķirībām **robežpārbaudu** kvalitātē pie ES ārējām robežām, un tajos norādīts uz īpaši zemu kvalitātes līmeni dažās dalībvalstīs. Tas ir saistīts ar ierobežotiem resursiem, nepietiekamu apmācību, iebraukšanas nosacījumu nepilnīgu pārbaudi un detektoriekārtu ierobežotu izmantošanu. Vienā no nepaziņotajiem apmeklējumiem 2023. gadā tika konstatēti nopietni trūkumi⁵¹. Lai gan vairākas dalībvalstis⁵² ir pastiprinājušas **sistemātiskas pārbaudes pie ārējām robežām**, veicot pārbaudi visās attiecīgajās datubāzēs, šis jautājums joprojām rada nopietnas bažas. Vēl aizvien netiek pietiekami izmantota pirkstu nospiedumu meklēšanas funkcija Šengenas Informācijas sistēmā un Vīzu informācijas sistēmā⁵³, lai pārbaudītu, vai pastāv drošības apdraudējumi, un lai atklātu identitātes viltošanu. Šengenas izvērtējumos atklājās, ka ir jāuzlabo to robežpārbaudu kvalitāte, kuras dalībvalstis veic, izmantojot automatizētus robežkontroles risinājumus (*ABC* izejas), lai nodrošinātu, ka ieceļošanas ES nosacījumu pārbaude atbilst drošības standartiem.

Turklāt **iepriekšējās pasažieru informācijas (IPI)** apmaiņa ļauj robežsargiem pirms ceļotāju ierašanās ES veikt viņu iepriekšēju pārbaudi attiecīgajās datubāzēs, un tas palīdz robežsargiem cīnīties pret pārrobežu noziedzību, vienlaikus samazinot ceļotāju gaidīšanas laiku ieceļošanai Šengenas zonā. Kaut arī 2023. gada Šengenas izvērtējumi kopumā liecināja par pozitīvu ainu un šo datu lietderīgu izmantošanu, pagājušajā gadā veiktās uzraudzības darbības atklāja, ka dažas dalībvalstis⁵⁴ vēl arvien nav ieviesušas vai ir nepietiekami ieviesušas sistēmas iepriekšējās pasažieru informācijas vākšanai un izmantošanai. Atjauninātais regulējums vēl vairāk stiprinās tā potenciālu, automatizējot datu vākšanu un atvieglot kombinēšanu ar pasažieru datu reģistra (PDR) datiem, lai rezultatīvi identificētu ceļotājus ar augstu risku.

Ņemot vērā iespējamo risku Šengenas zonai, visām dalībvalstīm ir **steidzami jāuzlabo robežpārbaudes**, nodrošinot pietiekamus resursus, pienācīgu apmācību un robežprocedūru

---

⁵¹ Attiecīgās iestādes ar Šengenas koordinatora starpniecību cieši sadarbojas ar Komisiju, lai ātri novērstu šos nopietnos trūkumus.

⁵² Ir novērsti nopietni trūkumi, kas 2022. gadā konstatēti Spānijā un Islandē.

⁵³ 2023. gadā vidēji 48 % no pārbaudēm Vīzu informācijas sistēmā pie ārējām robežām tika veiktas, izmantojot pirkstu nospiedumus. Pozitīvi ir tas, ka Beļģija, Islande, Latvija, Luksemburga un Nīderlande sasniedza 80 % sliekšni.

⁵⁴ Konkrēti Beļģija, Francija, Grieķija, Islande un Latvija.

rezultatīvu īstenošanu, lai pienācīgi novērtētu iecelšanas nosacījumus un laikus atklātu drošības riskus, arī uzlabojot biometriskās identifikācijas izmantošanu.

5. DROŠA ŠENGENAS ZONA MAINĪGĀ ĢEOSTRATĒGISKĀ VIDĒ

Neraugoties uz organizētās noziedzības pieaugumu pasaulē, saskaņā ar 2023. gada globālo organizētās noziedzības indeksu⁵⁵ Eiropa joprojām ir viens no zemas noziedzības reģioniem pasaulē. Tas galvenokārt ir stabila un spēcīga noziedzības apkarošanas sistēmu rezultāts, jo noziedzīgām organizācijām ir mazāk iespēju paplašināt savu darbību mūsu teritorijā. Lai gan 2023. gada globālajā organizētās noziedzības indeksā Eiropa ir atzīta par pasaules līderi noturības jomā⁵⁶, reģionālā stabilitāte vēl arvien ir nenoteikta. Radikalizāciju ES jo īpaši var veicināt kara Ukrainā sekas, Izraēlas un “Hamās” konflikts un vardarbīga politiskā ekstrēmisma pieaugums ES tuvākajās kaimiņvalstīs. Tajā pašā laikā **organizētās noziedzības** tīkli izmanto jaunas iespējas, lai gūtu labumu no sabiedrību pieaugošās savstarpējās sasaistes.

Ceļā uz saskaņotu pieeju narkotiku tirdzniecības apkarošanai

Noziedzīgās grupas arvien biežāk ir daudznacionālas un polikriminālas. Kā novērots 2023. gadā, liela daļa vardarbības, kas saistīta ar organizēto noziedzību Eiropā, ir saistīta ar narkotiku nelikumīgu tirdzniecību, kas piesaista ievērojamu skaitu noziedznieku un rada būtisku peļņu⁵⁷.

ES narkotiku tirgu arvien lielākā daudzveidība un sarežģītība rada jaunas problēmas, kuru risināšanai ir vajadzīga visaptveroša Eiropas reakcija. Nesen pabeigtajā **tematiskajā Šengenas izvērtējumā** par narkotiku tirdzniecību tika uzsvērts, ka ES un dalībvalstīm ir tikai daļējs priekšstats par šo parādību, jo tiek atklāta un konfiscēta vien neliela daļa Šengenas zonā ievesto narkotiku. Atklāšana jāveic līdztekus noziedzīgo struktūru likvidēšanai. Turklāt integrēta koordinācija un sadarbība starp tiesībsardzības iestādēm ir būtiska, lai nodrošinātu daudzdisciplīnu pieeju narkotiku tirdzniecības apkarošanai visos līmeņos. Šengenas *acquis* un esošie instrumenti, kas paredzēti organizētās noziedzības apkarošanai, ir vērtīgi resursi narkotiku tirdzniecības apkarošanai. Tomēr, lai maksimāli palielinātu to ietekmi, ir jāstiprina to pašreizējā piemērošana.

Komisija 2023. gada oktobrī pieņēma **ES ceļvedi narkotiku tirdzniecības un organizētās noziedzības apkarošanai**⁵⁸, kurā cita starpā ierosināti pasākumi loģistikas centru, kurus bieži ietekmē kontrabandas operācijas, noturības uzlabošanai un augsta riska noziedzīgo tīklu likvidēšanai. Ceļvedis jau tiek īstenots, piemēram, izveidojot Eiropas Ostu aliansi. Šī publiskā un privātā sektora partnerība apvieno visas attiecīgās ieinteresētās personas (arī privāto sektoru), lai rastu risinājumus ostu aizsardzībai pret narkotiku tirdzniecību un noziedznieku

⁵⁵ Globālā iniciatīva cīņai pret transnacionālo organizēto noziedzību: [Global-organized-crime-index-2023-web-compressed-compressed.pdf \(globalinitiative.net\)](https://www.globalinitiative.net/global-organized-crime-index-2023-web-compressed-compressed.pdf).

⁵⁶ Indeksā jēdziens “noturība” ir definēts kā spēja izturēt un traucēt organizētas noziedzīgas darbības kopumā, nevis atsevišķus tirgus, izmantojot politiskus, ekonomiskus, juridiskus un sociālus pasākumus. Kopējais vērtējums ir 6,27, un tas ievērojami pārsniedz pasaules vidējo rādītāju (4,81). Īpaši augsti vērtējumi sniegti attiecībā uz pozīcijām “starptautiskā sadarbība” (7,24), “valstu politika un tiesību akti” (6,85) un “teritoriālā integritāte” (6,48).

⁵⁷ Saskaņā ar Eiropola sniegto informāciju tiek lēsts, ka ES narkotiku tirgus mazumtirdzniecības minimālā vērtība ir 31 miljards EUR.

⁵⁸ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par ES ceļvedi narkotiku tirdzniecības un organizētās noziedzības apkarošanai.

iefiltrēšanos. Kopā ar apzināto paraugprakses piemēru īstenošanu šīs iniciatīvas ir vērtīgi resursi narkotiku tirdzniecības apkarošanai.

Šīs darbības ir jāpapildina ar **ciešu sadarbību ar partneriem** visā pasaulē, lai likvidētu galvenos piegādes ceļus. 2023. gadā Komisija kopā ar attiecīgajām dalībvalstīm pastiprināja sadarbību trešās valstīs, sākot ar Latīņameriku. Pamatojoties uz ES un Ekvadoras parakstīto saprašanās memorandu, 2024. gada pavasarī tiks sasaukts augsta līmeņa politiskais dialogs.

No ad hoc pasākumiem līdz strukturētiem pārrobežu risinājumiem kopīgu problēmu risināšanai

Pārrobežu sadarbība palīdz veiksmīgi rast līdzsvaru starp iedzīvotāju drošības uzturēšanu un pārrobežu mobilitātes netraucēšanu⁵⁹. Šajā kontekstā Komisijai īpašas bažas ir radījusi **iekšējās robežkontroles atjaunošana**. 2023. gada ziņojumā par stāvokli Šengenas zonā bija norādīts, ka Komisija ir uzsākusi apspriešanos ar visām dalībvalstīm, uz kurām attiecas iekšējā robežkontrole, lai apspriestu šādas kontroles atjaunošanas iemeslus un tās ietekmi. Apspriešanās procesā ar **Šengenas koordinatoru**⁶⁰ tika izcelts pārbaužu nesistemātiskums lielākajā daļā robežposmu un kopumā pastiprināta pārrobežu sadarbība. Pamatojoties uz apspriešanos, Komisija pieņēma arī jaunu Ieteikumu (ES) 268/2024⁶¹, kurā pārskatīti iepriekšējos gados pieņemtie ieteikumi un tie papildināti ar pieredzi, kas gūta, apkarojot nopietnus iekšējās drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējumus.

2023. gada oktobrī, ņemot vērā pieaugošo migrācijas spiedienu pie ES ārējām robežām un terorisma draudu pieaugumu visā Šengenas zonā, dažas dalībvalstis atjaunoja kontroli jaunos iekšējo robežu posmos. Kopš tā laika Šengenas koordinators ir turpinājis ciešu dialogu gan ar dalībvalstīm, uz kurām attiecas ilgstoši spēkā esošā iekšējā robežkontrole, gan ar dalībvalstīm, uz kurām attiecas nesen atjaunotā iekšējā robežkontrole, lai palīdzētu tām īstenot Ieteikumā (ES) 268/2024 noteiktos pasākumus. Tas pēdējo mēnešu laikā ir ļāvis panākt ievērojamu progresu vairākos robežas posmos. Īpaši jāatzīmē, ka visas dalībvalstis, kas atjaunoja iekšējo robežkontroli, ziņoja, ka ir ievērojami pastiprinājušas policijas pārrobežu sadarbību ar kaimiņvalstīm, arī kopīgu patruļu veidā, kā arī sadarbību atpakaļuzņemšanas jomā. Saistībā ar Austrijas un Ungārijas robežu notiek diskusijas par robežu drošības darba grupas izveidi, kas balstītos uz trīspusēju nolīgumu starp Ungāriju, Serbiju un Austriju un ļautu panākt augstāku sadarbības līmeni starp attiecīgajām pusēm. Papildus reģionālās sadarbības iniciatīvai, kas izveidota starp Austriju, Bulgāriju, Grieķiju, Ungāriju, Rumāniju un Slovākiju, izmantojot visa maršruta pieeju, ir ievērojami pastiprināta arī pārrobežu sadarbība starp Horvātiju, Slovēniju un Itāliju pēc tam, kad šo trīs dalībvalstu policijas priekšnieki bija parakstījuši nodomu vēstuli, lai turpinātu attīstīt kopīgu sadarbību, tajā skaitā pastiprināt divpusējās kopīgās patruļas un organizēt trīspusējas kopīgas patruļas pie Horvātijas robežas ar Bosniju un Hercegovinu.

⁵⁹ Šengenas zonā ir aptuveni 40 iekšējo sauszemes pierobežas reģionu, kas aptver 40 % no Savienības teritorijas un gandrīz 30 % ES iedzīvotāju.

⁶⁰ OV L, 2024/268, 17.1.2024., 1. lpp.

⁶¹ Komisijas Ieteikums (ES) 2024/268 (2023. gada 23. novembris) par dalībvalstu sadarbību attiecībā uz nopietnu iekšējās drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējumu teritorijā bez iekšējās robežkontroles, OV L, 2024/268, 17.1.2024.

Turklāt Eiropols ir palielinājis operatīvo atbalstu dalībvalstīm migrantu kontrabandas apkarošanā. Piemēram, tas ir atbalstījis Bulgāriju, izmantojot reģionālu operatīvo darba grupu (ODD) lai stiprinātu izmeklēšanu migrantu kontrabandas gadījumos.

Pamatojoties uz šīm pozitīvajām norisēm, iekšējās robežkontroles tika atceltas attiecīgi pie Čehijas–Slovākijas robežas, Slovākijas–Ungārijas robežas un Polijas–Slovākijas robežas attiecīgi no 2024. gada janvāra, februāra un marta. Turpmākajos mēnešos līdzīga attīstība ir gaidāma arī pie Itālijas–Slovēnijas un Slovēnijas–Horvātijas robežām.

Saskaņā ar Atgriešanas direktīvas 6. panta 3. punktā noteikto dalībvalstis var turpināt izmantot jau esošos divpusējos atpakaļuzņemšanas nolīgumus vai vienošanās, lai pārsūtītu trešās valsts valstspiederīgo atpakaļ uz kaimiņos esošu dalībvalsti. Nesenā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra⁶² apstiprina, ka iekšējās robežkontroles pagaidu atjaunošana neatbrīvo dalībvalstis no pienākuma piemērot Atgriešanas direktīvā paredzētos noteikumus un aizsardzības pasākumus. Tomēr tam nevajadzētu ietekmēt divpusēju atpakaļuzņemšanas nolīgumu vai vienošanos izmantošanu attiecībā uz iekšējām robežām tā vietā, lai izdotu atgriešanas lēmumu, jo šāda iespēja ir skaidri paredzēta Atgriešanas direktīvā. Šengenas koordinators turpinās apspriest divpusējo atpakaļuzņemšanas nolīgumu un vienošanos īstenošanu un veicinās sadarbību starp dalībvalstu iestādēm to rezultatīvā izmantošanā. Tāpat Komisijas dienesti cieši sekos līdzi tam, kā tiek izstrādāti praktiski pasākumi pārsūtīšanas procedūras⁶³ īstenošanai saskaņā ar pārskatīto Šengenas Robežu kodeksu.

Šengenas koordinators arī turpinās atbalstīt dalībvalstis to pārrobežu sadarbības stiprināšanā, lai pakāpeniski izbeigtu iekšējo robežkontroli, jo sevišķi pie tām robežām, kurām nepieciešami papildu kopīgi pasākumi, it īpaši pie Francijas–Spānijas robežas, Vācijas–Austrijas robežas un Vācijas–Polijas robežas. Šāda robežkontrole novirza būtiskus resursus no ārējo robežu pārvaldības, un tai ir negatīvas sociālekonomiskās sekas. Pēc vienošanās par Šengenas Robežu kodeksa pārskatīšanu dalībvalstīm būs papildu instrumenti, lai risinātu drošības un migrācijas problēmas, izmantojot alternatīvus pasākumus, arī jauno pārsūtīšanas procedūru un pastiprinātu policijas sadarbību.

Pagājušajā gadā paralēli tika īstenoti centieni nodrošināt **Padomes 2022. gada ieteikumā par operatīvo tiesībaizsardzības sadarbību**⁶⁴ paredzēto pasākumu pilnīgu īstenošanu. Tajā ir piedāvāti risinājumi, kā pārvarēt problēmas dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu operatīvajā sadarbībā. Notika četri ekspertu darbsemināri, un Komisija izsludināja uzaicinājumu piedalīties operatīvajos tiesībaizsardzības sadarbības projektos, ko paredzēts finansēt no **Iekšējās drošības fonda policijas komponenta** (deviņi miljoni EUR), kura ietvaros jau ir finansēti seši jauni projekti, kuros piedalās 13 dažādas dalībvalstis⁶⁵. Komisija turpmākajos mēnešos ziņos par pasākumiem, kas veikti, lai nodrošinātu Padomes ieteikuma pilnīgu

⁶² Lieta C-143/22.

⁶³ Pārsūtīšanas procedūra ir jauns instruments, ar ko risināt sekundārās kustības Šengenas zonā. Tas ļauj dalībvalstīm divpusējās sadarbības ietvaros pārsūtīt aizturētos trešo valstu valstspiederīgos, kas nelikumīgi uzturas pierobežas reģionos, uz dalībvalsti, no kuras viņi ir tieši ieradušies.

⁶⁴ Padomes Ieteikums (ES) 2022/915 (2022. gada 9. jūnijs) par operatīvo tiesībaizsardzības sadarbību, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32022H0915>.

⁶⁵ Polija, Čehija, Vācija, Spānija, Francija, Austrija, Īrija, Luksemburga, Beļģija, Lietuva, Latvija, Rumānija un Bulgārija.

īstenošanu, un turpinās centienus izveidot pastāvīgu ekspertu grupu operatīvai sadarbībai tiesībaizsardzības jomā, kas kalpos par platformu dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm, lai apmainītos ar paraugprakses piemēriem un informāciju par problēmām, ar kurām tās saskaras pārrobežu sadarbībā.

2023. gada Šengenas izvērtējumos bija atzīmēta pozitīva attīstība virzībā uz **ciešāku policijas sadarbību**, jo īpaši vietējā līmenī. Daudzas dalībvalstis tagad ļauj iestādēm no kaimiņos esošajām dalībvalstīm, kas iesaistītas **kopīgās operācijās**, veikt identitātes pārbaudes vai aizturēt personas, kuras cenšas izvairīties no šādām pārbaudēm. Tas ir būtiski, lai novērstu to, ka noziedzīgie tīkli gūst labumu no iekšējās robežkontroles neesības. Tomēr dalībvalstīm joprojām ir jānodrošina droša reāllaika saziņa, kas darbojas pāri robežām. Tiek īstenoti vairāki projekti, jo īpaši saistībā ar **projektu BroadNet**, kas noteiks nākotnes Eiropas radiosakaru sistēmas darbības procedūras.

Šengenas izvērtējumi arī liecināja par uzlabojumiem **policijas un muitas sadarbības centru darbībā** — tagad tie rezultātīvāk atbalsta kopīgu patruļu koordināciju un reģionālu kopīgu analīzi izstrādi. Tomēr šo informāciju var vēl vairāk integrēt riska novērtējumos, izveidojot sistemātiskākas procedūras informācijas apmaiņai. Vairākos no šiem centriem ir steidzami jāievieš drošas informācijas apmaiņas tīkla lietojumprogramma (*SIENA*), lai nodrošinātu ciešāku sadarbību un informācijas apmaiņu ar Eiropolu.

Dalībvalstīm būtu jāpieņem **stratēģiskāka pieeja** pārrobežu sadarbībai, arī sasaistot izlūkdatumus un informāciju pie ārējām robežām un Šengenas zonā vienā (valsts) situācijas attēlā, pastiprinot sadarbību un informācijas apmaiņu starp vienotajiem kontaktpunktiem, ar nacionālajiem koordinācijas centriem un policijas un muitas sadarbības centriem, izmantojot drošas informācijas apmaiņas tīkla lietojumprogrammu (*SIENA*). Esošajām sadarbības iniciatīvām ir jābūt balstītām uz reģionālām struktūrām. Ir jāatjaunina valstu stratēģijas un procesi attiecībā uz pārrobežu noziedzību un ar to saistītajām problēmām, arī sekundāro kustību. Tiem būtu jāietver jaunās iespējas saskaņā ar Šengenas Robežu kodeksu un tās, kas paredzētas Padomes Ieteikumā par operatīvo tiesībaizsardzības sadarbību. Šajā sakarā būtiska nozīme ir **divpusējo nolīgumu atjaunināšanai** saistībā ar pārrobežu sadarbību tiesībaizsardzības jomā. Kā piemēru var minēt jauno *BENELUX* nolīgumu par policijas sadarbību starp Beļģiju, Luksemburgu un Nīderlandi, kas sniedz iespējas padziļināt reģionālo sadarbību⁶⁶, arī attiecībā uz tūlītēju pakalīdzīšanos un citas valsts teritorijā veiktu novērošanu. Turklāt, gatavojoties Šengenas *acquis* pilnīgai piemērošanai Bulgārijā un Rumānijā, abas šīs dalībvalstis atjaunina savus divpusējos nolīgumus ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm.

Informācijas apmaiņa un datu aizsardzība

Drošai Šengenas zonai ir vajadzīga stabila informācijas plūsma starp dažādu dalībvalstu iestādēm, pilnībā ievērojot ES augstos datu aizsardzības standartus. Ieceļošanas/izceļošanas sistēma un *ETIAS* kopā ar jauno *Eurodac* datubāzi nodrošina Savienībai produktīvākus rīkus pie ārējām robežām, atbalstot identifikāciju, novēršot sekundāro kustību un uzlabojot procedūru lietderību. Ar **atjaunoto Šengenas Informācijas sistēmu** ir nostiprināta Šengenas

⁶⁶ https://www.benelux.int/files/3315/3234/9332/FichePolice_EN.pdf.

zonas iekšējā drošība, paplašinot piekļuvi *SIS*, tās izmantošanu un tajā ietvertos datus. Tās darbības uzsākšana 2023. gada martā tika veiksmīgi īstenota un integrēta daudzās dalībvalstu iestādēs bez darbības vai tehniskiem sarežģījumiem. Šengenas izvērtējumi apstiprināja, ka, lai gan dalībvalstis pakāpeniski sāk izmantot jaunās funkcijas un sistēmā iekļauj jaunas brīdinājumu kategorijas⁶⁷, tomēr vēl ir iespējami uzlabojumi šo datu pilnvērtīgai izmantošanai. Turklāt dažas dalībvalstis konsekventi neveic pirkstu nospiedumu datu augšupielādi, kā arī dalībvalstu *SIRENE* birojiem pastāvīgi **trūkst resursu un netiek pietiekami nodrošināta spēju veidošana**, un tas ievērojami apgrūtina vispārējo informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm. Lai nodrošinātu pilnīgu informācijas apmaiņu, visām dalībvalstīm ir jāizveido pilnībā funkcionējošs un pienācīgi nodrošināts vienotais kontaktpunkts (*SPOC*), kā noteikts 2023. gada maijā pieņemtajā Direktīvā par informācijas apmaiņu starp tiesībsardzības iestādēm. Kā novērots Šengenas izvērtējumos, daudzi *SPOC* vēl arvien neizmanto **vienotu lietu pārvaldības sistēmu**. Lai gan vairāk nekā puse dalībvalstu ir guvušas ievērojamu progresu direktīvas transponēšanā, būtu jāpastiprina īstenošanas centieni.

Vienlaikus dalībvalstīm ir jānodrošina, lai tiesībsardzības un tiesu iestāžu pastiprināta informācijas — arī persondatu — apmaiņa notiktu, pilnībā ievērojot datu aizsardzības prasības. Iestādēm, kas pārvalda un izmanto lielapjoma IT sistēmas, ir jānodrošina, ka praksē tiek ievērotas datu aizsardzības prasības un ka atbilstība tiek regulāri uzraudzīta, lai atklātu ievainojamības sistēmās, tajā skaitā nelikumīgu persondatu apstrādi. Šengenas izvērtējumi 2023. gadā apstiprināja, ka tas vēl aizvien nav kļuvis par normu. Turklāt datu aizsardzības iestādes ne vienmēr visaptveroši uzrauga persondatu apstrādes likumību liela mēroga IT sistēmās, un tām būtu jāpastiprina savs darbs. Dažām datu aizsardzības iestādēm joprojām ir vajadzīgi papildu finanšu resursi un cilvēkresursi.

Visbeidzot, pārejai uz **Šengenas zonas digitālo pārvaldību** ir vajadzīga spēcīga un dinamiska sistēmu pārvaldība. Šajā nolūkā Komisija saskaņā ar *eu-LISA* regulas⁶⁸ 39. pantu izvērtē ES Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai (*eu-LISA*).

---

⁶⁷ Kopš 2023. gada 7. marta *SIS* ir ievadīti vairāk nekā 430 000 brīdinājumu par atgriešanu, vairāk nekā 11 500 brīdinājumu par neaizsargātām personām, vairāk nekā 900 brīdinājumu par personām un priekšmetiem saistībā ar izmeklēšanas pārbaudēm un vairāk nekā 45 brīdinājumi par nezināmām meklētām personām.

⁶⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1726 (2018. gada 14. novembris) par Eiropas Savienības Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1987/2006 un Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Regulu (ES) Nr. 1077/2011.

Prioritātes drošai un drošākai Šengenas zonai

- Īstenot **stratēģisku pieeju** pārrobežu sadarbībai, saskaņojot valstu un Eiropas prioritātes un apvienojot izlūkdatus, kas gūti pie ārējām robežām un Šengenas zonā, vienā (valsts) situācijas attēlā, pastiprinot arī vienotos kontaktpunktus saskaņā ar Direktīvu (ES) 2023/977.
- Ciešā sadarbībā ar kaimiņos esošajām reģiona dalībvalstīm noteikt nepieciešamos **policijas sadarbības** pasākumus, lai novērstu esošos un jaunus migrācijas un drošības riskus, pilnībā īstenojot Padomes Ieteikumu (ES) 2022/915 par operatīvo tiesībsardzības sadarbību un saskaņā ar Komisijas Ieteikumu (ES) 2024/268 par dalībvalstu sadarbību.
- Pilnvērtīgi izmantot visos līmeņos pieejamos **izlūkdatus**, pilnībā ieviešot *SIENA*, arī policijas un muitas sadarbības centros.
- Maksimāli izmantot **SIS datus**, izmantojot visas jaunās funkcijas un piešķirot resursus un spējas *SIRENE* birojiem.
- Nodrošināt, ka plašāka informācijas apmaiņa notiek, pilnībā ievērojot **datu aizsardzības** prasības.
- Aktīvi sniegt ieguldījumu **ES ceļvedī narkotiku tirdzniecības un organizētās noziedzības apkarošanai**, īstenojot arī paraugpraksi, kas apzināta tematiskajā Šengenas izvērtējumā par narkotiku tirdzniecības apkarošanu.

6. TURPMĀKIE PASĀKUMI

Šis ziņojums liecina, ka ir panāktas **izšķirīgas likumdošanas un operatīvās izmaiņas**, lai īstenotu 2023. gada ziņojumā par stāvokli Šengenas zonā noteiktās prioritātes. Jo īpaši ir veikti konkrēti pasākumi, lai konsolidētu un vēl vairāk pastiprinātu Šengenas pārvaldības ciklu, vēl vairāk stiprinātu ES ārējās robežas, palielinātu atgriešanas sistēmas rezultativitāti, uzlabotu iekšējo drošību, kā arī labāk īstenotu ES vīzu politiku. Ir sperti arī svarīgi pirmie soļi, lai pabeigtu Šengenas zonas izveidi, decembrī pieņemot Padomes lēmumu atcelt kontroli pie Bulgārijas un Rumānijas iekšējām gaisa un jūras robežām. 2024. gada ziņojumā par stāvokli Šengenas zonā ir konstatēti atlikušie trūkumi, kas saistīti ar 2023.–2024. gada cikla īstenošanu, kā arī jaunās problēmas Šengenas zonā un prioritārās darbības 2024.–2025. gada Šengenas ciklam.

Turklāt, lai atvieglotu šo prioritāšu īstenošanu, Komisija ir arī nākusi klajā ar priekšlikumu **Padomes ieteikumam par 2024./2025. gada Šengenas ciklu** un aicina Padomi to pieņemt gaidāmajā Šengenas padomes sanāksmē 2024. gada jūnijā⁶⁹.

Jaunajā Šengenas ciklā ierosinātajiem elementiem būtu jāveido pamats pastiprinātam **politiskajam dialogam** gan valstu, gan Eiropas līmenī, tajā skaitā gan Eiropas Parlamentā, gan Padomē.

⁶⁹ Šā ziņojuma izcēlumi, kuros uzskaitītas prioritātes, būtu jālasa kā papildinājums Padomes ieteikumam, un to mērķis ir sniegt papildu kontekstu.